

Namesto tebe, staro leto!

Čas kočijaž, namesto z lojtnikom, s svetlobno hitrostjo drugačnosti. Bahavo, svetleče, oglašujoče hrupno, brezčutno, kot se spodobi za tretje tisočletje, na mojem pragu. V razkošju oblek, razkošju ličil in bleščic, z opojem pijač in veselih zdravic in preobilju nepoznanih jedi.

Vzdihujoče častimo tuje, oddaljeno, eksotično. Pasti drugačnosti vabimo v svoje domove, na svoja dvorišča in v srca. Ne vemo kam z navlako stoletnih navad, modrostjo dedov. V poplavi hitov in modernih govoric, ni prostora za materine pesmi.

S tujimi modrostmi preoblačimo misli in hotenja. Iz svojega malega gnezda na sončni strani, drugam, brez blagoslova naše drugačnosti.

Zakaj me korak v mlado jutro novega tisočletja ne ohrabljuje. Zakaj sem ranljiva ob njegovi moči znanja, orožja, vedenja do najvišjih orbit človeškega uma. Česa naj si obetam iz drugih planetov, iz milijonov let oddaljenih galaksij.

Namesto tebe, staro leto, namesto tebe novo, ki te v strahu čutim, pridi čas, ki si mi ljubši od dobrot neznanih.

Pusti me, naj si umijem obraz v studencu. Pusti meni, pusti pticam svoje pesmi, pusti vnukom sanje dedov. Pridi čas objemov, z dlanjo v dlani naj te prepoznam na svojem pragu. Z otipom zemlje naj te prepoznam s stopali. Z lučjo srca naj sejem žita, rože, veter v gmajni. Vsepovsod, od Snežnika do Triglava, v naša srca dota dedov, mir in sprava, rod slovenski kažipot za jutri.

Danica Pardo

Domoznanski oddelek
tp 07
JESENSKI listi

2001 /9.

070.48-057.75(497.12 Ilirska Bistrica)

2000248,9

COBISS •

KNJIZNICA MAKSE
ILIRSKA BISTRICA

*Člani Društva upokojencev Ilirska Bistrica
na enem od svojih številnih izletov*

Društvo upokojencev Ilirska Bistrica

vošči svojim članom
in bralcem Jesenskih listov
zdravo in uspešno
novo leto 2001

Pisma uredništvu

Spoštovani urednik!

Neka neizmerna vljudnost me je zgrabila že na začetku tega pisma. Če bom nadaljevala z enako mislijo, bo na koncu iz revije kapljal brkinski cvetlični med. Ne ustrašite se, saj vam podtikam le sladke namige, da bi objavili neko moje pismo, ki si ga ne upam poslati nobenemu drugemu uredniku. Vem, da premorete zvrhano mero obzirnosti in tudi, če bi po vaši presoji priložen tekst zmanjšal branost ali ugled Jesenskih listov, boste "rez" naredili z največjo tenkočutnostjo, da moja dopisniška vnema ne bo obglavljena. V primeru, da bo pismo z vašo strokovno oceno natisnjeno, si obetam neizmerne uspehe v svojem kmetijskem interieru (berite v kleti) in eksterieru (berite na njivi drugo leto), saj bom neizmerno obogatila svoj upokojenski status.

Dragi urednik, do razpleta dogodkov naj ne mine večnost. Te so do grla siti že utrujeni kmetje, ki čakajo zdaj na plačilo mleka, drugič grozdja, pa subvencij za škode...

*Pozdravljam vas
Danica Pardo*

Spoštovana gospa Danica!

Z največjim veseljem objavljam ne le vaše pismo ampak prav vse prispevke, ki ste jih poslali. Prepričan sem, da bo glas prišel tudi do ljudi, ki bodo lahko ustrezno ukrepali. Hvala za sodelovanje!
Naj živi ljubiteljstvo!

Urednik

Spoštovani urednik!

Resnično se bojim za usodo "našega" časopisa. Čas bi že bil, da izide naslednja številka Jesenskih listov. V upanju, da bo nova številka kmalu izšla, vam voščim srečno, zadovoljno in uspešno Novo leto.

Vaša zvesta bralka Ivanka

Zaenkrat je še dovolj dobre volje in dočakali smo izdajo nove številke. Tudi mi želimo, da ni poslednja. Hvala za lepe želje! Hkrati se zahvaljujem prav vsem, ki ste nam poslali čestitke za novoletne praznike!

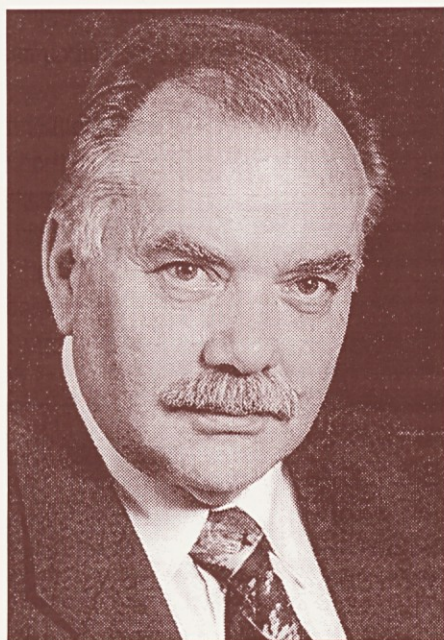
Urednik

Opravičilo

V zadnji (osmi) številki Jesenskih listov je pri objavi pesmi "Pesem osamljene matere", katere avtorica je gospa Antonija Škrli, prišlo do neljube pomote. Verzi so med seboj pomešani zaradi napake pri tiskanju (tipkanju). Avtorici se iskreno opravičujemo in ji ob novem letu voščimo vse najboljše.

Urednik

Vojko Čeligoj - znanec in poslanec

Vojka Čeligoja sem prvič videl, ko je s sestro Sonjo pred skoraj petdesetimi leti v zimskih počitnicah prišel v Orehek obiskat svojo teto, ki je bila tu poročena. Posebno mi je ostal v spominu njegov padec na ledu. Padel je tako močno na hrbet, da je led počil po vsej dolžini vaše luže na kateri smo se otroci drsali.

Ko sem jeseni leta 1955 dobil dekret s katerim sem bil kot pripravnik PTT premeščen na pošto Ilirska Bistrica, sem v teh krajih vedel le za Vojka in njegovo družino. Nanje sem se obrnil za pomoč pri iskanju sobe, kjer bi lahko stanoval.

To so v glavnem razlogi, da sem kasneje Vojkovo delo in življenje spremljal malo pozorneje kot delo ostalih znancev in prijateljev.

Z veseljem sem in še prebiram njegove članke, veselil sem se njegovih uspehov pri delu z mladimi, posebej v planinskem društvu, numizmatiki, filatelistih, tehnični kulturi itd. Občudovanja je vredna ljubezen, vztrajnost in odgovornost s katero se loteva posameznih projektov, ki so še kako pomembni za naš kraj.

Veliko svojega prostega časa in denarja je in še nesebično vlagal v dejavnosti, ki so in še bodo Ilirsko Bistrico in naše ljudi

naredili bolj prepoznavne tudi izven meja naše občine. Mnogo stvari je raziskal, zapisal in objavil, ter tako preprečil, da bi šle v pozabo.

V Planinskam društvu Snežnik Ilirska Bistrica je Vojko Čeligoj začel aktivno delati že leta 1958, ko ga je za delo zaprosil profesor Karolin - velik občudovalec Snežnika in graditelj snežniških postojank, kot je ravno Vojko zapisal v Knjigi o Snežniku. Petnajst let (1961 - 1984) je bil tajnik, nato pa do leta 1993 predsednik planinskega društva.

Mislim, da ne bo nihče užaljen če napišem, da je v tem času in pod njegovim vodstvom, ob sodelovanju velikega števila sodelavcev, ki jih je znal vključiti v delo in izkoristiti njihovo znanje ter voljo, bilo narejeno zelo, zelo veliko. Ko se je vključil v delo društva je bilo v njem 69 članov, ko je bil predsednik pa je bilo v društvu 1600 članov, največ, okoli 1200, je bilo mladih. Ali jih bo še kdaj toliko? Prav na vseh osnovnih šolah in vrtcih na območju občine so bili učenci in otroci vključeni v akcije "PIONIR - PLANINEC" in "CICIBAN - PLANINEC". Mladinski odsek PD je štel okoli 1200 članov, če se prav spominjam. Velika, če ne največja Vojkova zasluga je, da imamo prelepo znamko Snežnika, da je v seriji filmov o slovenskih gorah tudi film o Snežniku, da je izdanih več kot 40 barvnih razglednic Snežnika in krajev pod Snežnikom. KNJIGA O SNEŽNIKU zelo verjetno ne bi bila napisana in izdana ob 90- letnici planinstva pod Snežnikom in 30- letnici Mladinskega odseka PD, če ne bi Vojko vodil uredniški odbor in sam zbral in napisal toliko gradiva. Tako pa smo bili domačini in gostje sredi aprila lani ponosni na čudovito knjigo in nad dosežki PD.

Vojko je ustanovitelj in predsednik Primorskega numizmatičnega društva, ustanovljenega leta 1973. To je bilo prvo tako društvo na Primorskem in še vedno uspešno deluje. Ima 70 članov.

V numizmatičnih krožkih v Podgradu in Ilirski Bistrici je vključenih 60 mladih članov. Spomnimo se koliko razstav in

strokovnih razprav je na teh področjih bilo predvsem po njegovi zaslugi.

Aktiven je tudi v Društvu za krajevno zgodovino Ilirska Bistrica. Ob proučevanju sokolstva, o čemer je tudi pisal, je našel sled za izgubljenim sokolskim praporom, ki je bil po 62 letih vrnjen v Ilirsko Bistrico.

Omenim naj še Kettejevo sobo oziroma muzej, ki je na premskem gradu od leta 1968 po njegovi zaslugi.

Opisal sem nekaj uspehov našega znanca, prijatelja in poslanca Vojka Čeligoja. Zajel nisem niti vseh področij v katera že dolga leta vlaga svoje znanje, čas in denar. Njegovih del je za zajetno knjigo. Vse to je delal in naredil ljubiteljsko - amatersko in brez materialnih koristi.

Poleg odgovornega dela učitelja, ki ga je začel v šoli Košana leta 1957 in končal na Osnovni šoli "Dragotin Kette" v Ilirski Bistrici z upokojitvijo leta 1997, s krajšimi presledki, ko je bil nekaj časa na SZDL, končal višjo pedagoško šolo v Ljubljani in bil poklicni svetovalec na Zavodu za zaposlovanje, je res veliko naredil za naš kraj.

No in sedaj je poslanec v Državnem zboru. Bil je izvoljen na listi DeSUS. Ko smo v Občinskem odboru DeSUS iskali primerne kandidata, smo se najprej odločili zanj in bili zadovoljni, da se je po dolgem priganjanju le odločil, da bo kandidiral. Člani odbora smo vedeli, da imamo v njem človeka z izkušnjami, poštenostjo, strpnostjo in modrostjo. Prepričani smo, da bo tak tudi ostal, da bo v Državnem zboru, v odborih in komisijah zastopal interese naših občanov, znal prisluhniti slehernemu od nas in si znal pridobiti potrebne informacije ter sodelavce za področja, ki jih dovolj ne pozna. Tu mu lahko pomagamo tudi mi upokojenci - prijatelji in znanci.

Ivan Bergoč

Pismo

Dovolj mi je, gospod minister! Si ti zapovedal vse to kar se godi? Ali ti je vse ušlo iz rok, ali je predaleč od tebe do tu, ki smo na robu Brkinov, kjer ni rožnatih steza v boljši čas. Robidovje se razrašča, sena nima kdo pojesti, mleko pijemo iz tetrapakov... Zemlja rodi in bi še dosti rodov prehranila. Z razpisanimi nadomestili za obdelane površine kmetje zgubljajo dragoceni čas po katastrih in uradih. Od nas proti vzhodu je še nekaj dolinic in gričev in Kras se okopa v morju naše sosede. Včasih smo speljali presežke pridelkov, tako se učeno reče, prav v te kraje, k morju in v najbližje zaledje. Z zaslužkom smo si privoščili kak nov stroj, čevlje, da smo se toplo oblekli, prekrili strehe in plačali davke. Ostalo je tudi za šolanje kakega brkinskega drobižka v mestnih šolah, saj pogostoma ni dobil štipendije, ko so sešteli njivice, ograde in rebri.

Danes, ko na pragu mogočne združene Evrope, prosimo, da bi nas sprejeli medse, sem jezna. Jezna, gospod minister, ker na pragu ne morem vnovčiti svojih presežnih pridelkov, kot se učeno reče. In tudi, ko bomo stopili čezenj, bo tako. Naši presežki ne bodo konkurenčni.

Zgodilo se je, da sem pisalo zamenjala z motiko, obula čevlje, tako da se možato po celem oprimejo z zemljo in začela. Postopek poznaš, saj si naš kmetijski Minister, zato ne bom pravila kolikšna naj bo razdalja med krompirčki, ko jih polagaš v zemljo, naj bodo zeljne sadike pol metra narazen, da nekatere seješ in druge sadiš, da nekatere presajaš, druge z redčenjem debeliš. Potem jih s pletjem vzpodbujaš, jih okopavaš in zemljo rahljaš kot vzglavje zase. Če je suša, več ne spiš, če je moča se bojiš, če je toča, vse svetnike skličeš.

Ker je v naših Brkinih čudežev na vsakem koraku, saj ne boš rekel, da tega ne veš, gospod Minister, je na mojem brez škropiv, pridno, brstno in bahavo obrodilo. Vso jesen sem ruvala, kopala, obirala, vlagala, mešala marmelade in druge gospodinjske čarovnije in čakala, da bo nekdo, čeprav ne vem kje, v svojem referatu oznanil, da so srečni kraji in ljudje, ki jih družijo v vztrajnosti okus po izvirnih, avtohtonih,

kot se učeno reče, in zdravju prijaznih živil, več kot jih premore ves industrijsko bahav evropski ponudnik. Zaradi česa že vse to govorim? A, zaradi presežkov, kot se učeno reče. Prav mi je, gospod Minister, mar bi še naprej držala za pisalo, šla na morje, v hribe in toplice. Jaz pa si privoščim puljenje, kopanje in obiranje nekonkurenčnih presežkov. Dovolj mi je gospod Minister!

Danica Pardo

Božični čas

Pobelil sneg je dol in breg,
ko kapniki visijo s streh,
se utrne misel daljna
na mlade lepe dni,
najlepšega Božiča čas.

Bilo je kruha malo,
dobrot božičnih skoraj nič,
v družinah lačnih ust nemalo,
pa vendar se je darovalo,
saj bil je to Božični čas.

Oglašal zvon se je v noč,
oznanjal je polnoč,
smo v cerkev vsi premraženi
hiteli pevajoč,
bil mrzel je Božični čas.

Vznemiri spet me nova misel
na nek nemiren čas,
v temo bila je vas zavita,
ni smel zvoniti zvon na glas,
bil mračen je Božični čas.

A glej nov vek prihaja!
Pomen drugačen vse ima.
V družinah žal otrok je malo,
dobrot božičnih preobilo,
zdaj tak je naš Božični čas.

Spet zvon veselo poje v noč,
povsod se sliši "Sveta noč",
ko vabi v cerkev nas:
"Le veselite se kristjani,
spet srečen je Božični čas!"

Jadranka Boštjančič

Spominske besede Bogomilu Faturju

Materi

*Ni te na pragu ni te v hiši
in v nobenem mestu sveta
nihče tvojih korakov ne sliši
nihče s teboj ne šepeta...*

V tej hiši se je ravno na današnji dan, 28. oktobra 1914, rodil naš premski rojak, pesnik Bogomil Fatur. Oče Anton je bil trgovec. Mati Marija pa je skrbela za petero otrok: kot prva se je rodila Lea, sledili so Valerija, Toni, Antonija in kot zadnji se je rodil Bogomil.

Mladost je preživeljal v rodni vasi in v letih 1920 do 1923 izdelal tri razrede osnovne šole, četrtega pa že v Ljubljani, kamor se je zaradi vse hujšega nasilja okupatorjev družina tudi preselila.

Naj omenim le njegovo sošolko Ivanko Pškovo iz Janeževega Brda, ki se ga je spominjala kot navihančka in izredno bistrega fantka. Šele v mestu se je pokazala njegova bistrost. Doštudiral je slavistiko, romanistiko in umetnostno zgodovino. Svoje znanje pa je s študijem širil v Pragi in Firencah. Svoje znanje je posredoval dijakom in študentom na gimnaziji, Akademiji in v Zavodu za raziskovanje.

Usoda našega junaka je bila nenavadna, saj se je že kot devetnajstletnik opazno predstavil v Antologiji sodobne slovenske lirike. Zaradi neugodnih razmer in vojne je svojo prvo pesniško "Knjigo lirike" izdal šele leta 1947. In ni ga pevca po naši moderni, ki bi bil tako strastno predan v pekočem ognju svojega viharnega čustva.

Mogoče mu je navdih pesništva pričaral bližnji sosed, eden najbolj resnih glasnikov tedanjega modernega vala slovenskega pesništva - Dragotin Kette.

Po tem pregledu njegovega življenja utegnemo sklepati, da je Faturjevo življenje nihalo med pesništvom in znanostjo.

V Ljubljani si je ustvaril družino, hčerko Leo in sina Vladimirja. Zaradi bolezni sta doma ostala sin in žena, lepo pa pozdravljam Leo in vnuka Jana.

Najlepše, najbolj doživete ljubezenske pesmi je posvetil ljubljeni ženi Jožici, ki ga je zvesto spremljala skozi njegovo bogato duhovno življenje.

*Ko sva se midva vzljubila
bil je prvi pomladni dan
sonce z neba je lilo
v slapu na tvojo dlan*

*ko sva se poljubila
bilo je v mesecu maju
kot bi se znova rodila
se čas je ustavil za naju.*

Naš rojak je svoj jubilej praznoval v Matični knjižnici Makse Samse v Ilirski Bistrici.

Doživel sem čudovit večer, pristrčen sprejem ob moji sedemdesetletnici. Zbralo se je veliko ljubiteljev moje poezije - pravih domačih ljudi. V njihovi sredi sem znova začutil žive korenine svojega notranjskega rodu. Tako se nam je zahvalil.

O našem rojaku ne moremo napisati le nekaj skromnih vrstic. Potrebno ga je brati in doživeti to, kar nam je v svojih pesmih odkril - svojo globoko, plemenito miselnost. Za plodovito delo kulturnika je bil leta 1975 Prešernov nagrajenec.

Matična knjižnica je leta 1986 izdala drobno, a izredno pomembno knjižico z naslovom "Bogomil Fatur - Bibliografija". Ta brošura je dokumentarni dokaz bogatega življenjskega dela na literarnem področju. To je bilo naše bistrsko darilo, našemu slavnemu rojaku.

Pred desetimi leti - 33. avgusta 1990 je v Ljubljani umrl veliki slovenski pesnik, v svojih delih pa bo živel dolgo - večno.

Življenje je kot knjiga, ko jo prečitaš ostanejo samo spomini.

Vedno se bomo s ponosom spominjali našega premskega rojaka - pesnika Bogomila Faturja.

*V srebrno kopel mesečine
sem položil cvetlice svojih sanj,
da so zazvene...*

Darinka Žbogar

Spregledana domača jubileja

850 let trnovske fare sv. Petra in Pavla

V nekaj številkah "Ljubljanskega škofovskega lista" iz leta 1880 je domači duhovnik, kasnejši dekan trnovske župnije, sicer pa dragocen popisovalec domačega kraja in slovenski pesnik Janez Bilc objavil pomemben prispevek o trnovski fari in njeni zanimivi preteklosti. Članek je obsegal kar nekaj nadaljevanj in je sploh prvi članek pisan v slovenskem jeziku v tem listu, ki je do tedaj objavljalec le v nemškem jeziku.

tudi spore med devinskimi gospodi Valsee, ki so imeli patronat nad trnovsko župnijo in tržaško škofijo, ki je želela dobiti trnovsko župnijo zase. Spor je trajal kar nekaj desetletij. Tudi izbris župnije sv. Petra in Pavla v Trnovem in selitev župnije v Knežak leta 1462 ni pomagal k pomiritvi spora. Odločilen je bil šele dekret papeža Pija II. leta 1464, ki mu kot nekdanjenemu tržaškemu škofu Aneea Silvio Piccolomini to ni uspelo, spor je tako rešil v korist

Leta 1702 strašen ogenj konča farno hišo; stara pisma večjidel pogorijo...."

Vsekakor bi kazalo delo kronista Janeza Bilca nadaljevati do današnjega časa.

Tako pomembna fara, kot je bila in je trnovska si to gotovo zasluži. Morda bi dodatno raziskovalno delo vendarle ponudilo tudi trdnjše dokaze o letu ustanovitve trnovske župnije. Do tedaj pa naj velja letnica 1150, ki sta jo zapisala naš Janez Bilc in pred njim dr. Kandler.

Laibacher Diöcesanblatt.

Nr. 5.

Inhalt: I. Kronika fare Ternovske na Notranjskem, spisal J. Bilc. (Konec.) — II. Sur kirchlichen Begräbnisfrage. (Fortsetzung.) — III. Kanonische Visitation und Eimung. — IV. Konfurs-Berathung. — V. Chronik der Diöcese.

1880.

I.

Kronika fare Ternovske na Notranjskem.

Spisal J. Bilc.

(Konec.)

VII.

Nekoliko besed o Ternovski šoli.

Dasiravno je vpliv cerkve do šole v novem času zelo zmanjšan ter nadzorstvo duhovnikom preveč odvzeto, vendar ostane šola vedno cerkve pervorojena hčerka. Večidel je cerkev šole povsod ustanovila ter zanje skerbno se trudila. In kaj postanejo šole po kmetih, ako jim cerkev svoj dobrodejen vpliv odtegne? Še vedno misli in govori cerkev s svojim Božjim ustanovnikom: „Dajte otročičem k meni!“ Zatorej hočemo tudi v naši kroniki par besed ob ustanovitvi šole Ternovske spregovoriti.

Šole so bile vedno in povsod glavno sredstvo za omiko narodov in vir blagostanju.

Janez Bilc se je pisanja trnovske župnijske kronike gotovo lotil z vso resnostjo in natančnostjo. Poiskal je vse njemu dosegljive dokumente, ki so mu bili vir zapisanih podatkov. Za manjkajoče podatke se je zatekel v navedbe tržaškega kronista dr. Kandlerja. Članek obsega čas delovanja trnovskega župnišča od leta 1150, (kar je tudi sam označil z vprašajem) pa vse do leta 1880. Naštevava številne dogodke v zvezi s farno in popisuje duhovnike, posebej župnike, ki so služili v tej izredno stari fari. Prvi znani župnik je omenjen leta 1318, bil je to Nikolaj Manfiutta (plebanus in Dornech). Župnija je že tedaj imela razmeroma visoke prihodke, takoj za tržaško župnijo, kar je verjetno povzročilo

tržaške škofije šele s papeško avtoriteto. Naj omenimo le še nekatere zanimive dogodke, ki jih je Janez Bilc zbral o trnovski župniji.

"Leta 1476 Turki priderejo na Kranjsko; prilomastijo tudi na Kras. Plenijo, morijo in požigajo po gradovih in vaseh. Tudi župniku Ternovskemu nepopisljivo škodo prouzročijo; postal je siromak, zato se mu menzale katero je moral kapiteljno dati, na 10 let odpusti.

Leta 1517 podružnica sv. Jurija v Bistrici daruje župniku Ternovskemu zemljišče "Videm" proti temu, da bo on vsak teden eno sv. mašo v nji opravil.

700 let najstarejše pisne omenbe Ilirske Bistrice

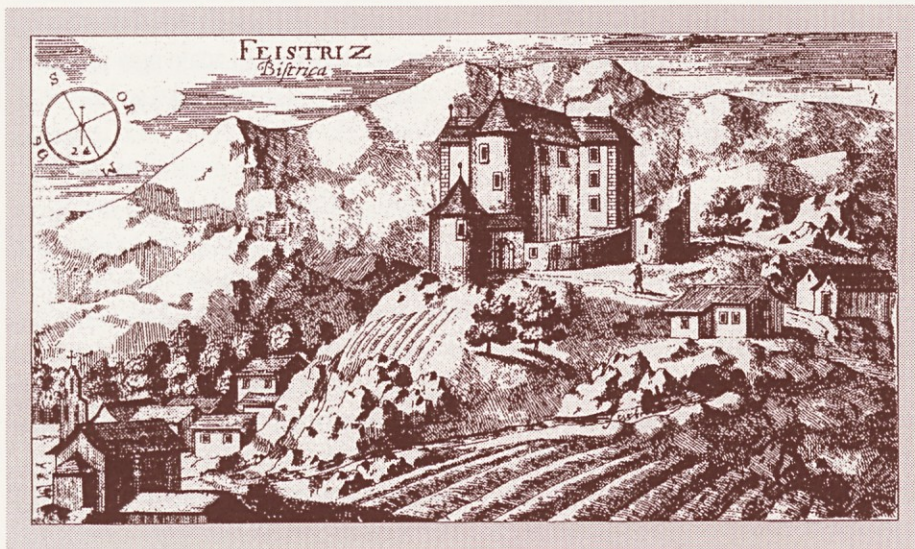
V zbirki listin Thesaurus ecclesiae Aquilinsiz iz leta 1847 je njen avtor italijanski zgodovinar Bianchi shranil tudi listino v kateri je Ilirska Bistrica prvič pisno omenjena. V dokumentu iz leta 1300 je oglejski patriarh s posebno listino podelil nekemu Gobhardu iz Raspora "de Rasporch" tudi kmetijo v Bistrici "IN VILLA WISTRIS".

Častitljiva starost našega kraja in njena visoka obletnica bi vsekakor zaslužila kaj večjo pozornost njenih prebivalcev in njenih krajevnih voditeljev. Morda vsaj v znak spoštovanja vsem, ki so se skozi stoletja trudili, da bi kraj napredoval, postal znan v svoji okolici in sploh, da bi kaj pomenil v slovenskem prostoru. Pa nič. Marsikje bi to obilno izkoristili in se postavili pred drugimi, tudi večjimi in pomembnejšimi kraji. Saj ima kraj skoraj dvakrat starejšo preteklost kot npr. New York.

Že doslej znani podatki o poselitvi prostora kjer živimo so izredno zanimivi in kar kličejo po dokumentirani obdelavi. Pod Črmukljo na sončnem robu pod Šembijami so odkriti ostanki najstarejših praprebivalcev, ki sodijo v čas pred 9 - 10 tisoč leti, na vrhovih skalnega obrobja od Pivke do Kvarnerja je nekaj desetina

gradišč, ki dokazujejo prisotnost bojevitih japonskih plemen, ki so tod živela že v bronasti in železni dobi, pred skoraj tremi tisočletji in stoletja ovirala prehod rimskih

v industrijskem pogledu, povečuje se prebivalstvo (tudi na račun praznenja podeželja). Leta 1947 (?) postane Ilirska Bistrica mesto.

Ilirska Bistrica, kot jo je videl J. V. Valvasor in objavil v svojem veledelu "Slava Vojvodine Kranjske" davnega leta 1689 in je najstarejša upodobitev našega kraja.

legij proti vzhodu. Tu so ostanki rimskih zapornih zidov, ki naj bi varovali rimsko cesarstvo pred Barbari. Prihod Slovanov. Pokristjanjenje. Razvoj poljedelstva, rudarstva, izkoriščanje vodne energije, pojava mlinov, kasneje še žag na vodni pogon. Številne nesreče, bolezni, turški vpadi, ropanja in znova rast kraja, ki se zave nujnosti razvoja, dviga obrti, gospodarstva, šolstva, kulture, politične organiziranosti. Kraj postane županstvo, železnica leta 1873 odpre vrata v svet blagu in ljudem. Ilirska Bistrica postane trg leta 1911. Kraj preživi I. svetovno vojno. Doživi menjavo gospodarjev in države. Prizadet v narodnem ponosu pa kraj vendar v polni meri izkoristi svoj trenutek. Obsežno gradnjo italijanskih vojaških objektov proti jugoslovanski državi spremlja gradnja številnih stavb v kraju, ki mu sredi tridesetih let vse bolj dajejo mestni videz. Leta 1933 kraj združen s sosednjim Trnovom postane občina (Villa del Nevoso) s pravico uporabe mestnega grba in drugih uradnih simbolov. Druga vojna pusti odprte rane, vendar se Ilirska Bistrica s Slovenskim Primorjem vrne k matični domovini, ki je bila vključena v zvezno republiko Jugoslavijo. Kraj se skokovito razvije tudi

Z letom 1991 je mesto Ilirska Bistrica tudi za ceno svojih žrtev, vključeno v samostojno in neodvisno Republiko Slovenijo. Težavam na prehodu gospodarstva v tržni sistem je pričakovati vnovičen razvoj in napredek.

Vse najboljše in srečno torej naše drago mesto!

Vojko Čeligoj

Pesem osamljene matere

Po vrtu se vsak dan sprehajam,
po licu mi solze teko,
pred sabo zdaj vidim prikazen:
življenje zgubljeno je to.

Kako sem ljubila goreče,
družino in ljubi svoj dom,
razdajala vse sem le zanje,
a zdaj, kot da vse je zaman.

Oh, kako se to trpi,
kako me to boli:
otroci nič ne čutijo,
tolažbe nič ne nudijo.

Mi vzela moža smrt je kruta,
otroci so šli svojo pot,
zdaj tiha mi Molja šepče,
da sreča odšla je od tod.

Zvečer, ko na klopki posedam,
pogledam v srce, ki trpi,
oh, kam si prispelo, kam šlo si,
življenje osamljeno ti.

Oh, kako se to trpi,
kako me to boli,
otroci nič ne čutijo:
tolažbe nič ne nudijo

Glej zvezde povsod lesketajo,
ko z luno jih gledam v nebo,
tolažijo me, šepetajo,
da sin kdaj le vrnil se bo.

Na pragu vsak dan pričakujem,
da pride mi kdo na obisk,
a redkokdaj s tem se radujem,
pozabili name so vsi.

Oh, kako se to trpi,
kako me to boli:
otroci nič ne čutijo,
tolažbe nič ne nudijo.

Oh, srečna kje skromna ste leta,
kar daleč je res od tedaj,
če enkrat le bi se vrnila,
bi srečen bil dom moj in jaz.

Antonija Škrli, roj. Stopar

Vekoslav Batista (Slavo) - ljubitelj ljudske glasbe

Vekoslav Batista - Slavo, naše gore list, fitopatolog, je na svojo službo vedno gledal kot na nujno obvezo za preživetje. Že od nekdaj je na prvo mesto postavljal ljubezen do ljudske glasbe, že vrsto let pa se ukvarja tudi s klesanjem istrskega kamna, iz katerega oblikuje različne predmete, povezane s starimi božanstvi. Zelo zanimive so tudi okrasne goveje kosti, v katere je vdela različne motive s pravim mojstrstvom ljudskega umetnika. Prav tako je občudovanja vreden nakit, izdelan iz kosti. Skratka Slavotu idej in ročnih spretnosti nikoli ne zmanjka.

Danes se najraje spominja otroških let, ko je doma, pri Kotlarjevih, v Zarečici pri Ilirski Bistrici, kot pastirček odraščal v nenehnem stiku z naravo in živalmi. Ko mu je bilo dolgčas, se je s preprostim orodjem lotil izdelovanja pastirske piščali, podobne današnji kljunasti flavti. Pri tem ga je ves čas vodila želja po muziciranju. Za prve piščali, ki jih je izdelal pri šestih letih, je uporabil bezgov les ali pa trstiko.

V njegovi zbirki prvih glasbil, ki jih je izdelal sam, najdemo tudi kombinacijo piščali in buče, ki je služila za odmevnik. Ljubezen do glasbe ga spremlja tudi danes, ko obuja muziciranje na ljudska glasbila. Že od nekdaj ga je privlačilo večglasje, vendar ni nikoli imel družbe, v kateri bi lahko z drugimi skupaj zaigral. Tako se je domislil, da bi hkrati igral na dvoje ali več piščali, uglašeni enako - v C duru. Danes z vrvo skupaj poveže piščali in jim iz

črnega gabra doda posebne tipke, s katerimi lahko dosega višje tone. To je povsem njegov izum, kot je nekaj čisto njegovega tudi tako imenovana pastirska harfica. Pokazal jo je tudi strokovnjakom na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, ki so glasbilo tudi evidentirali.

Ko je bil še pastir, so mu za stranska glasbila služili razni pripomočki, ki jih je našel doma na dvorišču. Stara zajemalka na primer mu je dala idejo za preprosto brenkalo. Tako je iz lesa izdelal trup v obliki zajemalke in čez njo napel strune iz telefonske žice, ki jih je na vratu preprostega glasbila zavil okoli navadnih žebeljev. Z odpadki pečatnega voska je lepil posamezne dele. Še danes črpa znanje iz pastirskih časov. Pastirska harfica je podobna citram, a ima strune na obeh straneh resonančnega trupa, pri igranju pa jo drži navpično v naročju. Lotil pa se je tudi izdelave violinskih citer, pri katerih se po strunah vleče z lokom. Za trup

popolnoma pozabilo, saj je z njimi mogoče izvajati mnoge ljudske, pa tudi umetne pesmi. S hčerko in vnuki je sestavil lep ansambel. Večkrat jih povabijo na razne prireditve, ki jih znajo prav prijetno in nenavadno popestriti. Tako so lani nastopili celo v Švici. Največkrat igrajo stare istrske, že skoraj pozabljene ljudske pesmi v različnih zasedbah. Sam igra na pastirske piščali ali na violinske citre, vnukinja Metka igra na pastirsko harfico in čudovito lepo poje, vnuk Vid igra bajs, hči Irena pa violino. Torej kombinacija ljudskih glasbil in današnjih godal, ki je pri nas edinstvena in zato toliko bolj vredna pozornosti.

Na njegovem domu opazimo tudi manjšo zbirko starih glasbil, kot so brač (eden starejših je iz leta 1853) pa razne piščali in živalske rogove, v katere je izrezljal zanimive ornamente. Pogovor z njim je zelo prijeten in zanimiv. Bi radi z njim pokramljali? Stanuje v Kopru, Ulica za gradom 12.

največkrat uporabi javorjev les in visokogorsko resonančno smreko, zatiči, na katere napne strune pa so iz črnega gabra. Les, ki ga uporabi za izdelavo piščali vedno prepoji s parafinom.

Slavo v svojem preprostem okolju v Semedeli nad Kopro, ali v vikend hišici, ne ustvarja za tržišče, njegova želja je le, da se na ta enostavna glasbila ne bi

Upamo, da mu bo zdravje še dopuščalo tovrstno ustvarjalnost in da bo svoje znanje uspešno prenesel na vnuke.

Dimitrij Grlj

Viri:

- Razgovor z umetnikom in njegovimi sorodniki
- Revija za Slovence po svetu Rodna gruda, št. 5. (maj 2000)

V zeleno

Povabili so me tja gori, da bi daleč proč od bučnih cest, poletnemu dnevu dodali prijaznosti druženja dveh upokojskih organizacij. Naj jih ogovorim, so naročili! Obljubila sem si, če me tam gori pustijo do besede, povem vse po resnici, častna zelena!

Ko sem že prišla za pero, da sestavim nekaj zelenega, poletnega, nežnega, je moja "poletno" vnemo usodno preusmeril moj drugorojenec. Prijazno, kot zna, je rekel: "Mama! Upam, da tistim, ki bodo prišli tja gor, željni svetega miru, ne boš govorila kako se poletne trave upogibajo v vetru, kako listi šelestijo, kako jih sonce žareče boža in tako naprej in naprej. Saj boš gostom izpila vse potrpljenje in ne bodo prišli na nobeno srečanje več! Mama, povej jim kako trave poskrbijo, da si vsa solzna, smrkava, vsa v srbečih mehurjih! Tisto o tabletah, mazilih in injekcijah lahko zamolčiš, vendar o vsem zelenem, le resnico! Mama, ne pozabi še na klope in komarje. Lahko preskočiš čebele, ose in čmrlje, nekaj romantike o njih jim pusti, čeprav so tudi ti že podivjano neprijazni prebivalci zelenega. Da o drugi laznini ne govorim. Da o medvedih ne rečem nobene, saj so še najbolj vidni in se dajo ukrotiti." Ob vseh teh napotkih mi je ostalo le malo manevrirnega prostora, da besede o zelenem in vročem poletju zložim v prijazen nagovor. Vseeno pa sem v zeleno speljala stezico svoje poletne pobarvanke. Saj ni nič tujega za vaša ušesa, tisto: da so še livade in doli, kjer se bogatita mir in rajske barve proti nebu kipečih zelišč in drobnih zeli, ki nam lajšajo zimske in življenjske tegobe. Da so travniki mavrične preproge, da noga kar plava ob zelenem sokovju. Oko se ne more načuditi čarobnim oltarjem lepega, skladnega, samosvojega in ušesom ni zaljše simfonije kot je hvalnica zvokov, ki jo ponuja poletje. Vse kraljuje v želji živeti, dozoreti in ostati tudi naslednja poletja.

Našemu druženju v zelenem ni prekrizal pot niti majhen, še manj velik nepridiprav zelenega. Shranili smo vse slišne in vidne podobe poletja, prezračili smo pljuča, morda izgubili kak gramček odvečnega maščevja in se prismejali v dolino. Častna zelena!

Danica Pardo

Telefon...

Telefon...
Božajoč glas od daleč.
V cunjasti se mrak
nov dan lovi.
Odmev korakov
mimo vrat...
Spet vse tiho.
Sreče, sreče ni.

Travam

Travam
veter šepeta.
Sonce daje luč jim zlato.
Sama čez trato.
Dlan brez dlani.
Korak v prazno.
Nič.
Boli.

Spet maj,

Spet maj,
prek polja rumeno bel,
razpet v srce.
Dva.
Med trepetave
preslice
Sled mravelj.
Kam?

Danica Pardo

Lahkih nog naokrog - tokrat po nemški romantični cesti

Kar nenadoma je leto naokrog in nastopilo je okroglo leto 2000, ki naj bi bilo po napovedih vseh mogočih jasnovidecev nekaj posebnega. In dokler se napovedi, ki niso bile lepe, ne uresničijo, se mora naša številčno velika družina odpraviti na potovanje. Na zadnjem izletu smo razmišljali, da bi šli po Nemčiji. Naš Vlado je svetoval, da bi potovali po tako imenovani "Nemški romantični cesti". Pri sebi sem malo razmišljala o tem, če so Nemci sploh lahko romantični, saj so narod, ki je zelo resen in kjer je veliko resnosti, za romantiko ni časa ne sposobnosti. Toda Vladotu zaupamo in on že ve kaj svetuje, mi pa se pustimo presenetiti. Nada je določila datum 6. maj za dan odhoda in organizirala vse potrebno, predvsem pa zagotovila udoben avtobus in seveda Franeta, brez katerega si sploh naših potovanj več ne predstavljamo. Frane pozna vse naše "kaprice" in zahteve in je kljub kakšni sitnobi, ki se vedno najde tu pa tam med nami, dobre volje.

Kot vedno so priprave trajale kar nekaj časa. Zmenki in priprava "piknik jedilnikov" trajajo kar nekaj dni, kajti

zelo nerodno bi bilo, če bi nam na poti zmanjkalo hrane in pijače. Mi smo seveda lokalpatrioti in zato pijemo in jemo kar največ jedi in pijač slovenskega porekla, ni kaj.

Tistega težko pričakovanega lepega jutra smo se začeli zbirati kar precej časa pred odhodom. Našo "kantino" je potrebno racionalno in strokovno napolniti z jedmi in pijačo po vrstnem redu kot je bilo predvideno uživanje. Naše gospe so se tudi tokrat izkazale kot odlične slaščičarke, potice in drugo pecivo je omamno dišalo v jutranjih urah. No pa tudi kuharice nismo slabe, saj naši obroki kar dobro teknejo, pa tudi vince je pitno. Doma vse te jedi in pijače ne teknejo tako kot na poti in to zaradi prijetne in sproščene družbe, ki ji dodaten impulz veselja dodaja Ankica in njena harmonika. No pa naj bo dovolj o vseh teh naših "vzporednih dejavnostih" kajti naš namen je vendar pisati o zanimivostih potovanja.

Med vsemi turističnimi cestami, ki prepredajo Nemčijo, je najbolj priljubljena Nemška romantična cesta, ki povezuje

Wurtzburg v Frankovski vinorodni deželi s Fussnom v Alpah. Cesta je dolga približno 350 km.

Naša pot nas je vodila v smeri mejnega prehoda Karavanke do avstrijskega mesteca Innsbrucka, kjer smo si ogledali staro mestno jedro z znamenitimi zgradbami v rokokojskem slogu in mestno hišo, ki jo krasijo zlate strešice, ki so nekakšen simbol tega prijaznega mesta. V okolici mesta je tudi olimpijska skakalnica in precej obsežnih lepo urejenih smučišč. V tem času so bile Alpe in drugi okoliški hribi prekriti s snegom, nam pa je bilo v dolini prijetno toplo. Pa ni bilo dosti časa za ogled oziroma posedanje v kavarnah na mestnem trgu, ki so tega lepega dne kar mamile k mizam in opazovanju vrveža na trgu. V atobus in urno naprej novim dogodivščinam naproti! Kako lepo je, ko prestopamo mejo in sploh ne vemo, da jo, kajti nobene mejne obveznosti nas v državah Evropske unije ne obremenjujejo. Fussen je naše izhodišče za cesto po kateri smo namenjeni. Prav prijeten začetek je to, saj se res že tu prične romantika in sicer s kraljevskimi gradovi Ludvika II. in sicer

grad Neuschwanstein in Hohenschwangau, ki je starejši od obeh gradov, grajen je bil že v 12. stoletju. Sporni bavarski kralj ni imel slabega okusa ni kaj, lokacija obeh gradov je enkratna.

Rottenbuch je bilo mestece, v katerem smo v prijetnem hotelu prenočili. Zvečer smo šli do cerkve zidane v rokokojskem slogu in poslušali imeniten koncert moškega pevskega zbora. Po večerji, sprehodu in telovadbi pod vodstvom Milke Prosenove, se nam je postelja zelo prilegla. Zjutraj nas je prebudilo petelinje kikirikanje in v jedilnici je zadišalo po svežem kruhu. Zajtrki so bili v hotelih, kjer smo spali, tako obilni, da nismo čutili prav nobene lakote do postanka v zgodnjih popoldanskih urah, ko smo imeli piknike. Pikniki so posebno doživetje. Frane najde ustrezen prostor (običajno je to urejeno parkirišče s tekočo toplo in hladno vodo, telefonom, mizami in klopmi in vsepovsod s košarami za odpadke) na katerem odpremo našo kantino, pripravimo obroke hrane in pijače in vse skupaj razdelimo. Po obedu se malo sprehodimo, malo potelovadimo, Ankica zaigra na svoj meh, vsi skupaj pa tudi kakšno zapojemo. Potem popijemo še dobro kavico in tako spočiti in dobre volje nadaljujemo z vožnjo. Prav nobenega napora ne čutimo.

Ausburg je najstarejše bavarsko mesto, ki je nastalo že v rimskih časih in je dobilo ime po cesarju Avgustu. Mesto je obvladovalo trgovske alpske poti med Italijo in severno Evropo in je bilo v 15. in 16. stoletju tudi drugo največje bančniško mesto takoj za Londonom. To je pomenilo, da se je tu kopičilo izjemno mnogo denarja in tu so nastale tudi zelo mogočne in bogate dinastije tako trgovcev kot finančnikov. Med najbolj znanimi je dinastija Fugger, ki so znani najbolj po tem, da so zgradili naselje za turiste in brezdomce. Za majhen denar je bilo v tem naselju možno najeti hišico ali sobo. Seveda je bilo v ozadju to, da so se lastniki s svojo "dobroto" odkupili za morebitne grehe in so zahtevali od najemnikov, da vsak večer molijo za njihov mir. Bogastvo mesta se vidi na vsakem koraku. Mestna hiša in tudi druge pomembne hiše so

izjemno lepo oblikovane v arhitekturnem smislu. Mesto je preprejeno z vodnjaki in vodometi, cerkve krasijo umetnine neprecenljivih vrednosti. Skratka mesto, ki si zasluži ogleda. Pa kaj, ko nas čas vedno preganja, mi bi namreč še pa še hodili in si ogledovali vse lepote. Utrne se ti misel, da živijo tu še vedno ljudje, ki imajo svoje mesto radi. To se opazi na vsakem koraku, saj so vsi detajli skladni podobi mesta, nobene umazanije, nobenega odvečnega kiča, rože na oknih in cestah in nihče jih ne uničuje. Marsikaj bi se lahko tudi mi iz tega naučili.

Nordlingen je srednjeveško mesto, ki je uspelo ohraniti svojo srednjeveško podobo. Obdaja ga mestno obzidje s 16 stolpi in petimi mestnimi vrati, od katerih teče pet glavnih ulic proti mestnemu trgu, kjer stoji mestna hiša iz 13. in 14. stoletja. V bližini je kar nekaj zanimih vasi in zaselkov, ki premorejo mogočne cerkve pa tudi srednjeveške gradove (Keisheim, Donauworst, Neresheim, Harburg). Posebnost, ki smo jo tu doživeli je res romantična. Točno ob 21. uri je prišel nočni čuvaj pred katedralo in zapel znano srednjeveško pesem (... mirno spite, ura je devet...). Poslušali smo ga, nato pa za njim pohajkovali od gostišča do gostišča - nočnemu čuvaju so lastniki takoj prinesli pijačo, ki pa jo je dobri mož ponudil spremljevalcem. Romantični večer je dobil piko na i v hotelu Golden Rose, ki je bil zelo domačno opremljen.

Nekaj posebnega je tudi mesto Rothenburg. Čeprav je srednjeveško mesto, je svoj razcvet doživelo v 19. stoletju, ko so ga odkrili romantični slikarji in drugi umetniki kot bistvo nemškega srednjeveštva. Mesto je popolnoma obdano z obrambnim obzidjem, ki se dviga nad vijugasto dolino reke Tauber. Značilnost vseh mest in krajev je arhitektura, ki se je znala ohraniti v svoji prvobitnosti skozi vsa stoletja. Hiše so dokaj ozke, imajo enako kritino in značilne lesene polnilne štukature. Zanimive so tudi cerkve različnih slogov - tu v Rothenburgu je gotška cerkev sv. Jakoba, ki ima v svoji notranjosti izrezljano oltarno podobo umetnika Riemenschneiderja. V vseh mestih so posebna zanimivost tudi mestne

hiše in ne bo odveč ponoviti, da je vsepovsod polno vodnjakov in vodometov ter drugih oblik prikazov tekoče vode.

Naša pot nas je vodila mimo starih gradov v katerih smo videli marsikaj zanimivega, od plesnih dvoran do lovskih soban, zbirk porcelana, pohištva in steklenih izdelkov, najlepših grajskih vrtov in še marsičesa. Konec ali pa začetek romantične poti (odvisno od kje potuješ) je Wurzburg. Univerzitetno mesto, nekdanji sedež mogočnih knezoškofov, leži sredi vinogradov na strmih bregovih reke Majne. Zgodovina tega mesta se začne leta 689 z mučeništvom irskega misijonarja sv. Kilijana, katerega poslanstvo je bilo spreobrnjenje domačinov h krščanstvu.

V središču mesta je ena najstarejših cerkva - okrogla Marijina cerkev z debelimi zidovi na trdnjanskem dvorišču. Trdnjavo so leta in leta prenavljali in dozidovali, da je služila več kot 500 let za domovanje knezoškofov.

Škofi so zaradi utesnenosti prostora, kakršnega je zahteval njihov tedanji slog, zgradili novo palačo, ki jo zasnoval Balthasar Neumann in je največja baročna zgradba te vrste v Nemčiji. Njena notranjost je tako bleščeča v svojem razkošju, da preseneti vsakogar, ki si to palačo ogleda. Stopnišče krasí največja stropna slika na svetu, ki jo je naslikal beneški umetnik Tiepollo. Mesto, ki je nekaj posebnega v marsičem, je vredno ogleda in pohajkovanja po njem. Pa kaj, ko je naš čas vedno omejen.

Še eno mesto, ki je nekaj posebnega, smo si na naši poti domov ogledali - Nurnberg. Tudi to mesto je srednjeveško in v njem so prebivali kralji in cesarji okoli 500 let. Mogočni obrambni zidovi so se ohranili do današnjih dni. Tu je živel in ustvarjal znameniti umetnik Dürer. V njegovi hiši je urejen muzej in delavnica sitotiska, v kateri si je mogoče kupiti kakšno reprodukcijo od njegovih znanih slik (zajec, mrtvaški ples, apokalipsa...).

Znamenitosti še in še. Potrebovali bi kar nekaj dni za ogled vsega zanimivega - toda

kljub omejenemu času smo ogromno videli. Nurnberg si je izbral tudi Hitler za svoje množične shode, verjetno so bili prav zaradi tega po vojni tu znameniti Nurnberški procesi proti zločincem zoper človeštvo.

Naše potovanje se je počasi prevesilo v zaključni del. München, kjer smo si tudi ogledali kar precej zanimivosti in nato zadnji dan ogled nečesa, kar nima nič z romantiko - to je bil Dachau. Obiskali smo ga dan po veliki spominski manifestaciji, katere se je udeležila tudi naša država, kar smo ugotovili po položenem vencu. Med nami je bilo kar nekaj takih, ki so imeli tu svojce. Ganjeni smo se poklonili pri spomeniku jetnikom z mislijo, da se to ne sme več ponoviti. Tu so se rodili med drugimi znanimi osebnostmi tudi oče Wolfganga Amadeusa Mozarta, Rudolf Diesel (izumitelj motorja), Willy Messerschmitt (znan po vojaških lovskih letalih) dramatik Bertolt Brecht in drugi. Mesto ima veliko mestno središče, zgoščeno okoli Ludwigsplatzja z mogočno renesančno mestno hišo iz 16. stoletja. Mesto se ponša s številnimi prekrasnimi vodnjaki. Prav to nas je zopet vzpodbudilo k misli, da bi tudi v Bistrici morali zgraditi vsaj en vodnjak, če že je Bistrica mesto ob vodi. Tu ne zmanjka idej za oblikovanje vodnjakov, od zelo razkošnih do popolnoma enostavnih, vendar pa vsak posebej umetnina, vredna ogleda. Človek se mimogrede vpraša, kam gledajo tisti, ki take stvari projektirajo, ko hodijo mimo žuborečih voda, da tega ne prenesejo v svoje kraje.

Kar prehitro je minil teden našega potovanja. Pred koncem poti pa zopet tisto obvezno vprašanje: kam naslednje leto? In Vlado predlaga.... in mi navdušeno predlog potrdimo. Kam, boste zvedeli prihodnjič. Če vas naše poti navdušujejo vas vabimo, da se nam naslednjič pridružite.

Vojko Lenarčič

Upokojenci v hribih

Na Liščiću in Plišu

Tokrat so se člani ilirskobistriškega društva upokojencev s svojim predsednikom Mirom Štembergerjem podali na hribe, ki z vzhodne strani zapirajo zgornjo dolino reke Reke. Izkoristili so lep sončni sobotni dan, 21. oktobra ter se čez Klano in vasico Lisac na Hrvaškem približali cilju. Z vrha 884 m visokega Liščića je enkrat razgled po vsej dolini vse tja do Vremščice in Slavnika.

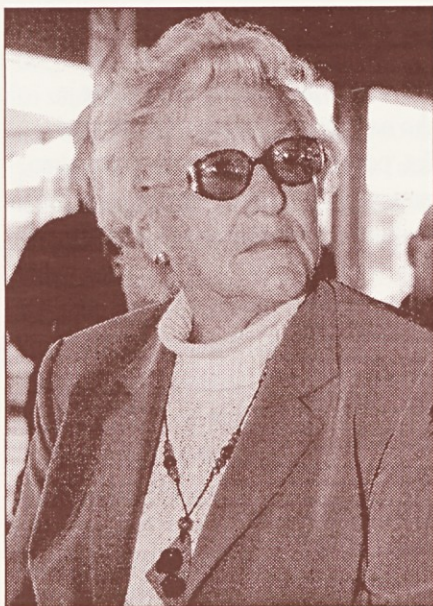
Prijeten jesenski dan je skupina izkoristila še za obisk sosednjega razglednega vrha, 993 m visokega Pliša, s katerega je možno občudovati ves Kvarnerski zaliv pa tudi obrobje snežniških grebenov od Kozleka, Gomanc do Obruča in Kamenjaka.

V povratku so se še razgledali po vasici Lisac ter poklepetali z devetdesetletno teto Marijo Gajtarjevo, najstarejšo vaščanko, ki je slikovito pripovedovala o nekdanjih živih vezeh z vasmi na naši strani. Tedaj, še pred drugo svetovno vojno, je iz Reke skozi njihovo vas redno vozila "corriera" (čez sedanjo slovensko hrvaško mejo) do Zabič in Ilirske Bistrice. Žal je danes cesta mrtva in zaprta in čaka na boljše čase v odnosih med novima državama. Enodnevni izlet so upokojenci zaključili pri svojem članu Jožetu Štembergerju in njegovi soprogi v Vrbici

na kmetiji, ki se uspešno ukvarja z rejo koz in pridobivanjem raznih vrst kozjih sirov ter se tako izvirno vključuje v turistično ponudbo občine.

Slika in tekst Vojko Čeligoj

Zaljubljena v knjigo, mladost in knjižničarstvo

Darinka Žbogar, ženska, ki je globoko zakoračila v osmo desetletje življenja, ženska, ki v bistriški občini in še dlje pozna staro in mlado, je bila in ostala zaljubljena v knjigo, mladost, saj je bila v svoji dolgi delovni dobi vedno vezana na knjigo. Dobila je vrsto priznanj, pa ne samo za delo v knjižničarstvu, temveč za bogato in vsestransko delovanje na ostalih kulturnih področjih. Danes Darinka Žbogar uživa zasluženi pokoj v krogu svojih domačih v Rozmanovi ulici 28/a. Pravijo, da upokojenci nimajo nikoli časa za počitek; to nenapisano pravilo je sprejela tudi sama. Aktivna je v Mešanem pevskem zboru upokojencev. Rada se odzove povabilu kolegic v mestni knjižnici Makse Samsa.

Pravijo, da ste Italijanka z Jesenic. Kaj pravzaprav to pomeni?

Če se tako govori, je to mali nesporazum. Točno je samo to, da so moji starši živeli v Trstu. Oče je bil nadzornik na tedanji italijanski železnici, mati Marija pa je gospodinjala. Leta 1919 sta se morala odločiti: ostati ali oditi iz Italije. Izbrala sta pot v neznano. Odselila sta se na Jesenice. V tem mestu železnar se je 25. junija leta 1925 rodila tudi moja malenkost.

Pravite, da je bilo življenje v tistem času težko. Kako bi ga danes opisali?

Delo na železnici je bilo težko. Z eno plačo se je težko shajalo, vendar jo je mati kot

dobra gospodinja razporedila tako, da je bilo za hrano, obleko in šolo. V letih od 1931 do 1941 sem na Jesenicah obiskovala osnovno šolo in meščansko šolo. Dobro se še spominjam sodelovanja v telovadnem društvu Sokol, kjer sem med drugim bila uspešna smučarka. Nato pa je vojna vihra preobrnila moje šolanje. Morala sem se zaposliti - opravljala sem delo računovodkinje. Zaradi sodelovanja z OF sem morala v začetku leta 1943 oditi v Beljak, kjer sem bila pisarniška pomočnica skoraj dve leti. Spet je sledila vrnitev na Jesenice, kjer sem bila zaposlena kot uradnica na železniški sekciji. Tu se je pričela tudi ljubezenska idila. Leta 1946 sem se poročila s povratnikom iz nemških taborišč Borisom Žbogarjem. Takrat sem se morala odločiti za delo ali družino. Izbrala sem drugo in ostala doma ter skrbela za družino.

Omenili ste, da ste bili že od mladega zaljubljeni v knjige. Kako se je začela vaša pot druženja s knjigo?

Pot železničarjev ni bila nikoli znana. Leta 1949 se je naša družina preselila v Ilirsko Bistrico, nekaj let pozneje pa v Pivko. Tu se je začela uresničevati moja dolgoletna želja. Urejala sem knjižnico v kulturnem društvu Svoboda. Ob delu sem se tudi dodatno izobraževala za delo v knjižnici. Kot napredno kulturno delavko so me leta 1960 premestili v Ilirsko Bistrico, kjer sem postala upravnica knjižnice. Vsakodnevna pot mi ni bila prenaporna, v tem času mi je vse teklo nekako gladko in sem se vsa predala knjigam in knjižničarstvu.

Po vaši zaslugi je prišlo knjižničarstvo v Ilirski Bistrici na visok nivo. V čem je skrivnost vašega dela?

Tu ni skrivnosti. Ko smo se ponovno preselili v Ilirsko Bistrico, sem se kot ravnateljica knjižnice predala delu. Dala sem vse od sebe, včasih zanemarila gospodinjstvo, ne pa tudi otrok, ki morajo imeti v vsakem trenutku starše. Pohvaliti moram ljudi iz takratne občinske uprave, ki so mi takrat veliko pomagali. V dobrih sodelavcih, lahko rečem, se skriva uspeh bistriške knjižnice.

V vašem delu ste se pokazali kot izredna organizatorica raznih prireditev. Ali nam lahko poveste nekaj o tem?

Knjižnica je kot ustanova poleg osnovne dejavnosti prevzela tudi druge obveznosti. S tem mislim na organizacijo raznih slikarskih razstav, literarnih večerov. Pri nas pa tudi v osnovnih šolah so gostovali književniki in umetniki, kot so France Bevk, Mira Mihelič, Mimi Malenšek, Božidar Jakac...Knjižnico so obiskovali tudi nekateri ugledni politiki. Zato je naša knjižnica bila in ostala pravo kulturno središče, kjer so nastajale nove podobe in se spletale organizacijske niti mnogih kulturnih prireditev in kulturnih manifestacij.

Ali nam lahko poveste, kako je mestna knjižnica dobila ime po pesnici Maksi Samsa?

Da bi bila slika jasnejša, naj najprej povem, da je v vasi Dolnji Zemon, na severnem toku reke Reke pri Malnovih, nekoč živela osamljena učiteljica, pesnica Maksa Samsa. Bližnja srečanja z Makso so v meni prebudila nekaj, to pa je bilo v nekih trenutkih pomagati pesnici in učiteljici. Zbirala sem njene pesmi in jih leta 1965 objavila pod imenom Bleščeče prevare. Založila jih je matična knjižnica. Svoje prostore smo pogosto menjavali (Sokolski dom, Šajnova hiša, stara šola v Trnovem, Občinska stavba - sedanji matični urad) in leta 1982 smo končno dobili svoje prostore "na placu". Da bi se oddolžila naši pesnici, sem tri leta pozneje predlagala ime današnje knjižnice. Predlog je bil sprejet, zaradi česar sem še danes srečna.

Za vaše dolgoletno delo ste prejeli priznanja. Katera?

Moje največje priznanje je bilo in je še danes, da so bili ljudje, ki so prihajali, zadovoljni z našim delom in izborom knjig. Prvo priznanje sem dobila od mladinske organizacije. Prva na Primorskem sem dobila republiško priznanje, Čopovo diplomo, sledile so bronasta in srebrna Gallusova značka za udejstvovanje na pevskem področju, najraje pa se spominjam Kettejeve nagrade, ki sem jo prejela leta

1979. Na to nagrado me vežejo tudi napisane besede tedanjega predsednika izvršnega odbora Zveze kulturnih društev v Ilirski Bistrici Ivka Spetiča, ki je ob vročitvi prebral: Kettejeva nagrada se ne podeljuje Darinki Žbogar zgolj za delo v knjižničarstvu, temveč tudi za njeno bogato in vsestransko delovanje na drugih področjih kulturnega delovanja.

Z upokojitvijo ste si zaslužili počitek, sprostitev. Kako to uresničujete?

Počitka je na pretek, vsakodnevne aktivnosti pa le morajo biti. Obvezen sprehod, obisk knjižnice, sodelovanje v pevskem zboru, klepet s prijateljicami, nato pa priprava kosila in urejanje stanovanja. Včasih tudi igra do onemoglosti s pravnukinjo Evo, pa obisk Prema, kjer smo uredili spominsko sobo Dragotina Ketteja...

Petar Nikolić

Poznal sem jih

Aj, ljudi...

Na gradbišču je bilo kar živo. Zidarji so čepeli na visokih zidarskih odrih in ukazovali pomočnikom - malovarjem, kaj naj prinesejo, kaj odnesejo, kam je treba položiti to in kam ono. Malovarji so bili domači, to je Oštarovi in njihovi sosede. Če so prišli na gradbišče vsi, jih je bilo trikrat več kot zidarjev. Naj povem, da se je po opažu sukalo četvero zidarjev. Bili so Brkini, Pregarci, saj je bilo daleč naokoli znano, da so Pregarci najboljši zidarji. In ti so bili dobri, saj malovarjem ni bilo dano počiti niti trenutke.

“Les gor, ti šempjo, kaj ne vidiš, da nimam malte!” Pregarčev glas je bil ukazovalen.

“Ma, če misliš, de imam četrte ruke, ali ča,” je jezno zalajal starejši Oštarov sin.

“Dajmo, dajmo, če bumo tu hižu zidali još stou ljet,” je poskušal bodriti sinova in sosede gospodar Nane.

“Ljudi, huote ne marendu i en glaš vina popit,” je zagostolela obilna Cila Oštaroča in položila pletenico z dobrotami na kup desk, ki so ostale od opaža.

Delavcev ni bilo potrebno ponovno poklicati, saj so bili skoraj tešči, če odmislimo šilce ali dva domače slivovke, ki so jo použili navsezgodaj.

“Saj dim, od sjega zidanja mi se najbuolj dopade marena, de o južni nanka ne govuorim.”

“Muči, Dragić, ač buju mislili, de ti nanka jist ne damo,” je karajoče dvignila prst proti mlajšemu Oštaru njegova mati.

Marena jim je teknila, pogovor je zamrl, slišati je bilo le cmokanje in srkanje lačnih delavcev.

Gospodar je stopil k ženi, si obrisal roke in se nagnil nekoliko naprej, da se je približal ženi in jo vprašal: “Je blo ne općini sje u rjedu? Ča su rjekli na žandarmeriji zeradi Tuoneta, ki je šou u Ameriku?” je zanimalo Oštara.

“Vele od kraja su krčali i skakali, de ne buš smil zidat, ma sam nikakuo ne skrito šlibaru povidala, da sam h županovim njesla pršut, zanj pa de imam dobre klobasice i su mi dali još oni timbar, ki je manjkal.”

Oštarka je izpod predpasnika potegnila

nekakšen zavitek, ga odvila in Oštar je lahko na lastne oči videl velik, okrogel pečat, podpis in letnico 1905. Zadovoljno je potrepljal ženo po ramenu in ukazovalno povzdignil glas: “Ala, gremo, duosti je blo.”

Možje so počasi vstajali, Cila je začela pospravljati ostanke hrane in posodo v pletenico.

Zaustavil pa jih je predirljiv krik, ki je prihajal izza novogradnje, iz korte.

“Ljudi, pomuozite, opet je zečel norit, huote, pomirite ga!”

Izza vogala je kot nevihta pritekla, kaj pritekla, privihrala, Locićova Mica.

“Rište buoge ljude, sje jih bu, ima sikiru.”

“Aha, munjeni Štjefan Markočićov opet divja,” so kimali domači, zidarji pa so zvedavo obračali glave proti razburjeni Mici.

“Ne bu hudega,” jih je potolažil Oštar “takove cirkuse imaju tamo poli Markočića večkrat.”

“Mica, huoj pogledat, ča de bu i pridi povidat, če se njebi umiru, bumo potlje poslali po Janezića Matuljinega. Uon ga zna pomirit i njedan drugi. Su prijatalji, kada su poli sjebe.”

Mici ni bilo treba dvakrat reči, saj je rada počela take reči, še posebej, če je bilo kaj nenavadnega, kaj takega, da bo lahko pozneje naokoli pripovedovla kot najnovejšo novico.

Zidarji so se ponovno lotili dela. Vroče je bilo, sonce je neusmiljeno pripekalo, pa čeprav je bila že jesen. Še sreča, si je mislil Oštar, saj gre delo tako hitreje naprej. Dež bi jim vse pokvaril. Prav zato je bilo potrebno pohiteti.

“Ljudi, ljudi, nanka čut neće njenega. Krči in razbija, sih je zeloviu van, huote brž, neredte ča!”

Micin predirni glas je ponovno zaustavil delavce.

“Mica, sam ti već prvo rijekov, de huodi po Janezića Matuljinega. Ga bu benj vuon rišu.”

Mica se je obrnila na peti ter zdirjala po klancu proti Matuljini hiši. Kar zakadilo se je za njo.

“Bržje, Mica, brzje, de ti Janezić ne ujde,” so jo spodbujali z gradbišča. Mici ni bilo tega treba, vedela je, da bo Janezića našla v ovčji staji. Ovce je bil spustil na vrt, te pa so se muleč travo počasi pomikale v reber nad hišo. Ni bila to velika čreda, a dosti, da je Janezića skozi vse leto zaposlila. Tako ni bil odvisen od drugih družinskih članov. Oni njemu hrano in posteljo, on njim volno, mleko in gnoj. Pa smo si bot, bi rekel Janezić.

Vrata v stajo so se s treskom odprla. Janezić v siju svetlobe, ki je prihajala izza obiskovalca, le tega ni videl.

“Ja za buožju vuolju, če je kraj svita,” je zavpil proti vratom.

“Janezić. Brž, Markočičov rezsaja. Huote, kumpare, brz, hute pomuoć. Vi de ga lahko ukrotite, su rjekli poli Oštarovih.”

“Mica muoja, lipo počasi, sej znaš, de se nebrž njena stvar prav ne riši. Najprvo mi povi, ča de je, potlje bumo stvar rezrišili. Me zestupiš?”

Mica mu je povedala vse, kar je videla in dodala še tisto, kar je vedela.

“Prav, prav, Mica, ala, homo. Čjekaj, samo jaketu si zamem i staju zaprem.”

Zasunil je leso, poiskal palico - krebalo in krenil v klanec proti Markočičevi hiši.

Mica je racala za njim in brez prestanka žlobudrala. Janezić je ni poslušal, saj jo je poznal in je vedel, da mu ne bo nič novega povedala.

Krenila sta mimo starega oreha, se izognila novogradnji in po gasi krenila v korto.

Markočičeva hiša je zapirala zgornji del krte, za njo pa se je raztezal vrt. Na desni strani ob hiši se je vil plot, na levi pa je bilo kamnito dvorišče, zaključeno z gospodarskimi poslopji, štalami in jugnom. Janezić je krenil proti hiši, Mica pa je ostala varno skrita za kamnitim zidom, ki je mejil z novograjeno Oštarevo hišo.

Zidarji so jo videli in kaj kmalu uganili, da se na oni strani nekaj dogaja, kaj natančno pa le ne.

“Mica, ča je, ča se godi?”

“Janezić je prišou pomirit munjenega Štjefana. Huote vidit!”

Ni jim bilo treba dvakrat reči, čeprav je Oštar grdo gledal, a je navsezadnje tudi njega premamila radovednost. Cila, ki je ravnokar pokukala izza vrat kolibe, v kateri je kuhala, je takoj uganila, kaj da je. Naglo

se je pridružila možu in ostalim Janezić pa je prav ta hip prišel do vrat in hotel potrkati, a so se ta nagloma odprla. Na vratih je stal Štefan, nekoliko sklonjen naprej, z rokami za hrbtom.

“Ča ćeš?!” Njegov glas in obraz nista obetala nič dobrega.

“O, Štjefan, sam mislu, de te ni duoma, de si kamo šou,” se ni mogel spomniti nič pametnejšega Janezić. “Pa kadi su vaši?”

“Ča ja znam, su se nikamo skrili. Prasci bi mi rad sje zjeli. Ma ja se ne pustim. Ča misliju, de sam munjen. Ču sje poubit, me prov nič ne briga. Strjela de bi jih zedila sred bjelega dnejeva!” je nepovezano robantil Štefan.

“Muči, Štjefan, sej ti njedan nič neće.”

Janezić se je spravljlivo nasmehnil in hotel potrepeljati Štefana. Stopil je korak proti njemu, a ga je Štefan z levico zagrabil za prsi, za hrbtom skrita desnica pa je švignila v zrak in se naglo spustila proti Janezićevo glavi. V roki je imel sekiro.

Štefana so odpeljali žandarji, nihče ni vedel, kaj je bilo z njim. Pravili so, da je končal v neki umobolnici tam na Hrvaškem. Janezić je imel kar lep pogreb, če je pogreb sploh lahko lep. O njem pa še dandanašnji krožijo zgodbe.

Zapisal Franc Gombač - Frane Petrov

Hiša

V hiši štiriindvajset hčere so česale sanje, sinovi s pesmijo hodili so na vas. Petelin je oznanjal jutro, vaški zvon jih klical s polja. V štali krave s polnimi vimeni, v hramu kangla zalitih klobas. Na ognjišču močnik, materi dim je zaripel obraz, oče smeje boljše dni je oznanjal. Pred spanjem polglasna molitev pod svišli.

Danes, hiši štiriindvajset čas razglodal je ostrešje, porušil je vogal, pokleknil je že drugi. Bel omet razsul kot zvezde naokoli. Latnik gospodari, edini še tu je doma. Veter v goste hodi, luna s pajčevino se igra. Kdaj pa kdaj izza vogala prihuljeno zaropota po klancu lojtnik, kot včasih.

In greš

Vrata, ki se odpirajo navznoter, dolg hodnik in novo jutro. Sredi tiktakanja starega časa si rekel, da odhajaš. V molčečem cestnem prahu je samo moja senca. Kjer se ta konča, ni ničesar več. Svet ponuja ljubezen, svet ponuja sovraštvo in se smeji. Ta svet si ti. Včeraj sem zvedela, da prodajaš smeh v deveti ulici.

Danica Pardo

Iz domače poštne preteklosti

Tudi na Brdu smo imeli pošto!

Edino znano razglednico Velikega Brda je izdala založba I. Stein iz Trsta in je bila verjetno izdana še pod staro Avstrijo. Zanimiv je tudi prizor na razglednici s središča vasi, z gostilno, trgovino in pošto Jakoba Hrabarja Zbotegnega brdanskega poštarja in zvedavimi domačini. Za Jakobom Hrabarjevim v sredi slike s kozarcem v roki, sta Janez Karčov in Janez Guljov, harmoniko vleče Andre Vidaljov, v belem predpasniku je Jakobova žena Veronika, desno od nje pa Johana Tjetna, Jakobova sorodnica. Mlado dekletce na sliki pa je Zorka Stopar Jačnova.

V devetdeseto leto gre Antonija Dujmovič, doma iz Velikega Brda in je danes stanovalka Doma starejših občanov v Ilirski Bistrici. Redno so ob njej njeni otroci in vnuki in rada se spominja dogodkov iz svoje mladosti na vasi, kjer je preživela najlepši del svojega življenja. Z možem Rudijem sta kmalu po poroki leta 1932 prišla na Veliko Brdo in nadaljevala poštno tradicijo v hiši, kjer sta imela še gostilno in trgovino. Prav slednja dejavnost je dala hiši in tudi njihovi družini domače ime, Zbotegni.

“Tudi mi, na Velikem Brdu smo imeli svojo pošto!” se je pohvalila. “Pošta je bila sredi vasi v trgovini in gostilni pri Jakobu in Veroniki Hrabar Zbotegnih. Oba sta opravljala tudi poštno službo. Koncesijo zanje sta imela še pred prvo svetovno vojno. Pri njih se je zbirala vsa pošta, ki so jo Brdani želeli poslati v svet. V njihovi trgovini in pošti se je dobilo tudi poštne znamke, dopisnice, kuverte in celo

kartoline. Dvakrat na teden je Jakob zbrano pošto odnesel v Jelšane na glavno pošto, od tam pa prinesel vse kar je bilo pošte za Veliko Brdo. Leta 1933 je Jakob Hrabar umrl. Za ženo Veroniko sva tedaj skrbela z možem, dokler je niso sorodniki odpeljali domov v Istro. Z možem sva se odločila, da sama prevzameva njuno delo. Da je k hiši sodila tudi pošta sva bila še posebej vesela, saj sva bila mlada in polna energije in želela sva s svojim delom čimprej toliko zaslužiti, da bi odkupila stavbo in kar je sodilo poleg. Ljudje so nas imeli radi, prav velikega prometa pa tudi ni bilo, ne v gostilni ne trgovini. Vse smo morali znesti v vas na hrbtu po slabih poteh. Zato nam je delo s pošto bilo seveda zelo dobrodošlo. Žal je pošta bila bolj redka, smo je pa zato bili toliko bolj veseli. Še posebej so se vaščani veselili pisem naših izseljencev iz Amerike in naših fantov, ki so služili italijansko vojsko. Jezilo pa nas je, da je na okroglem poštnem žigu pisalo ime naše vasi le po italijansko: BERDO DI

ELSANE. Žal je tako bilo tedaj povsod na Primorskem. Na Brdu so se nam rodili tudi vsi naši štirje otroci Rudi, Marica, Silva in Darjo, bili pa so premajhni, da bi nam kaj več pomagali pri delu. Starejši trije so hodili v šolo na Brdu. Bila je tudi italijanska in se je imenovala po Krištofu Kolumbu. Poštno delo smo opravljali vse do razpada Italije. Vojni čas je Velikemu Brdu prinesel mnogo gorja. Najhujše je bilo prav na koncu vojne, nekaj dni pred osvoboditvijo je bila vas polna nemških vojakov. Partizani so jih s topovi obstreljevali iz doline. Tedaj je bilo mnogo hiš in gopodarskih poslopij na Brdu poškodovanih in porušeni. Kar niso uničile granate je požgal ogenj. Tako je bilo tudi z našo hišo.”

Pričevanje Zbotegne mame z Velikega Brda je seveda zelo dragoceno za proučevanje poštne dejavnosti na tej pomožni pošti. Za natančnejše podatke pa se bo treba bolj potruditi in iskati novih tudi uradnih virov. Prvi pošto na Velikem Brdu omenja Gerhard Kuehnel v popisu pomožnih pošt na avstrijskem Kranjskem (Postablagen in Oestereich - Poštne zbiralnice v Avstriji) in jo postavlja v čas pred letom 1910. Žal brdanske pošte ne omenja dr. Fran Juriševič v knjigi Primorska pošta skozi zgodovino, Koper 1967, pač pa jo omenjata Veselko Gustin in Branko Morenčič v knjigi Poštna zgodovina in filatelija na Primorskem, Koper 1997, žal pa brez časovne opredelitve. Na prelomu stoletja so pomožne pošte uporabljale pri odpravi in sprejemu poštnih pošilk, praviloma pravokoten uokvirjen poštni žig z imenom kraja. Krajevno ime je bilo zapisano bodisi samo v slovenskem ali nemškem jeziku, ali v dvojezični obliki. Žal takega žiga iz tega časa nismo zasledili in je gotovo velika redkost. Pomožna pošta na Velikem Brdu je tedaj spadala pod matično pošto v Jelšanah, ki je tedaj imela svoje pomožne pošte še v Lipi, Ruplji, Šapjanah, Pasjaku in celo na sosednjih Brdcah. Očitno je bila jelšanska pošta izredno pomembna, saj ne

poznamo nobene druge pošte v naši okolici, ki bi imela celo šest podružnic. Zanimivo, da je bilo kar pet poštnih podružnic v vaseh, ki danes sodijo v sosednjo hrvaško republiko.

Edini znani odtis poštnega žiga pomožne pošte na Velikem Brdu iz leta 1929. Iz odhodnega in dohodnega poštnega žiga zremo, da je razglednica poslana z Velikega Brda 30. decembra 1929, dosegla naslovnika v Trstu, v Škedenju že 1. januarja 1930. Hitro mar ne? Pa še novoletni prazniki so bili vmes. Ima kdo še kakšen dokaz o pošti na Velikem Brdu? Še posebej vabimo domačine iz Velikega Brda, da so pozorni na stare dokumente, dopisnice, kartoline in pisemske ovitke ter da pomagajo odkriti še kakšno zanimivo poštno posebnost iz svojega domačega kraja.

Z italijansko zasedbo naših krajev, Julijske krajine (Venezia Giulia) je bila poštna služba tudi v naših krajih na novo preurejena. Po rapalski pogodbi v letu 1920, ki je dokončno priznala italijansko okupacijo pa do leta 1927 zasledimo na poštnih žigih poleg poitalijančenega imena še napis GORIZIA ali ISTRIA (tudi POLA). Tudi takega poštnega žiga iz pomožne pošte Veliko Brdo še nismo zasledili. Po letu 1927 pa so z oblikovanjem puljske, tržaške, goriške in reške (kvarnerske) province določili tudi upravno ureditev poštne službe. Področje naše sedanje občine je sodilo v Kvarnersko provinco, s sedežem na Reki. Na poštnih žigih od tedaj dalje zasledimo poleg imena kraja v italijanski obliki še zapis sedeža province, za nas FIUME.

Veseli smo, da so nam pri iskanju prvega znanega odtisa poštnega žiga s pomožne pošte Veliko Brdo pomagali prav otroci "poštarske družine" iz te pošte. Izvirno razglednico Velikega Brda, morda edino iz tega časa, nam je v objavo odstopila gospa Breda iz Kosez. Z iste razglednice je tudi edini znani odtis poštnega žiga te pomožne pošte.

Vojko Čeligoj

Viri:

Marica in Silva Zbotegni, Fani Mršnik in Rudi Ujčič.

Smeškotov kotichek

Nepopoln ukaz

Poličijski komisar besni:

"Kako se je moglo zgoditi, da je obsojeni ušel, saj sem vam vendar ukazal, da morajo biti vsi izhodi dobro zastraženi!"

"Saj so tudi bili. Ampak ta baraba je verjetno ušel skozi vhod!"

Zavarovanje

"Zakaj pa imaš vato v ušesih? Te bolijo?"

"Ne. Veš, imam grdo navado, da s prsti po mizi bobnam, pa tega ne prenesem."

V pričakovanju

Sošolki Renata in Ana se srečata po dolgem času. Medtem se je Renata poročila, Ana pa je še vedno samska.

"Ali še vedno nisi našla pravega moškega?" je Renata vprašala Ano.

"Veš, meni je tako kar všeč. Medtem ko iščem pravega, se zabavam z napačnimi."

Vrnila mu je

"Punčka, zakaj pa nosiš nedrček, saj nimaš nič notri!"

"In zakaj potem vi nosite hlače?"

Uspešnost

"Kam greste letos na dopust!"

"Žena v Pariz, sin v Indijo, hčerka pa v Švico ..."

"Kaj pa vi?"

"V zapor."

Pritožba

"Natakar, ta piščanec mi ni niti malo všeč!"

"Veste kaj, tu je menza, ne pa razstava ptic!"

Znani Bistričani in njihovi ljubljenci - psi

Vojko in Jankova Poly

Pred časom sem ga srečal pred pošto v Trnovem. V eni roki je imel zajeten kup pisem, v drugi pa povodec, na koncu katerega je veselo skakljajal velik črn pes. Kot je običajno, sva najprej spregovorila o vremenu, o tem kaj je novega v Bistrici, kdo je umrl, kdo je rodil, potem pa tudi o psu, pardon, psički, ki ga je spremljala. "Saj ni moja", je dejal, "Poly je od sina Janka". Toda videl sem, da o njej govori kot o članu družine in dejal sem si, to bo moj naslednji sogovornik, ki ga bom predstavil v Jesenskih listih. Dogovorila sva se za krajši pogovor.

Govorim o Vojku Čeligoju, učitelju, očetu, filatelistu, numizmatiku, planincu, ljubiteljskem raziskovalcu bistriške preteklosti, upokoјjencu - prav nazadnje tudi izvoljenem poslancu v državni parlament, predvsem pa Bistričanu, če seveda šteje njegovih 57 let bivanja v njej, kot je sam dejal.

Sprejel me je s širokim nasmehom, ki tudi mrzovolnježa spravi v boljšo voljo. V dnevni sobi nam je njegova žena Sonja postregla s kozarčkom brkinskega iz lepo poslikane steklenice. Potem pa je steklo.

Vojko, povej bralcem Jesenskih listov nekaj o svoji mladosti.

Veš, moj oče je bil doma iz Mežnarije (za nepoučene - domačija pri Topolcu), mama pa iz Topolca. V času italijanske okupacije po prvi svetovni vojni je bil kot napreden Slovenec nenehno preganjan s strani fašistov. Zato mu je takratni bistriški tovarnar in podjetnik Tomšič omogočil delo v Podlabinu pri Raši (za nepoučene je to kraj v Istri), kjer je imel svojo žago. Življenje je bilo težko, vendar smo nekako shajali. Po razpadu Italije pa smo se lahko ponovno vrnili na Bistriško. Tako sem osnovno šolo, nižjo gimnazijo končal v Bistrici, točneje v Trnovem. Ker je bil moj oče mizar, je tudi meni bil namenjen ta poklic. Ker pa sem bil fizično preslaboten, je Munih (takratni ravnatelj osnovne šole) moji mami predlagal, da grem v neke šole v Ljubljano.

Ko sem kot trinajstleten fantič prišel v

Ljubljano, sem ugotovil, da so me vpisali na državno učiteljsko šolo.

Moja prva zaposlitev je bila na osnovni šoli v Košani. Na ta čas imam zelo lepe spomine in tudi veliko prijateljev. Nato pa služenje vojaškega roka na oficirski šoli in služba v Ilirski Bistrici.

Ker govorimo o Bistričanih in njihovih psih nam povej kaj še o tvojih srečanjih s psi in o njih.

V mojih mladostnih časih doma nismo imeli psa. Ni bilo prilike. Verjetno tudi zato, ker nismo imeli ravno veliko pogojev za njihovo preživljanje in časa za njih. Dobro pa se spominjam srečanja s psom, ko sem kot otrok star 6 let zahajal k Bilčevim, kjer so imeli psa ovčjaka. Bil je privezan na verigo. Mulci smo hlapca dražili, ta pa je psa z verige spustil. Ker sem bil najmanjši in najpočasnejši me je

dal mu je ime Džeky, s srbohrvatsko črko dž in ipsilonom na koncu. Vendar ga je kmalu na Brinškovem klancu povozilo in v hiši je bilo veliko žalosti.

Ko pa je Janko odslužil vojsko, tam je bil kerovodža (vodnik psa v bivši jugoslovanski vojski) se je ponovno odločil, da bomo v hiši imeli psa. In iz Ljubljane je 1993 leta prišla Poly, velika šnavcerka (takrat je bila seveda majhna), s črno dlako, ki ji še danes pokriva tudi oči. In pri hiši je bilo spet veselo. Janko si je vzel čas in jo pričel učiti.

Sedaj ima sin manj časa, ker nadaljuje s študijem, zato si moram za delo s Poly oddvojiti več časa jaz, kar pa je pravzaprav večinoma prijeten posel.

Zna pa tudi šteti do tri (pri tem se prav veselo in zadovoljno zasmeji).

Ko greva na krožni sprehod po Hribu svobode (Brinškov hrib) napravi prvi krog,

pes takoj dohitel in zagrabil za rit. Povelje: puci ga je veljalo že takrat in tudi sedaj ga še slišimo na vasi. Še danes pa na vem od kod izhaja ta izraz. Je pa verjetno avtohton in uporabljan verjetno bolj v naši dolini. V slovarju knjižnega jezika je, vendar ne razlaga korena ali pomena besede. V velikem etimološkem slovarju izraz ni opisan.

Prvega psa pa smo dobili k hiši, ko ga je pripeljal moj sin Janko. Bil je mešanec in

po drugem me počaka in preverja, če ji sledim, po tretjem pa kar sama zavije domov v boks.

Odločitev, imeti pri hiši psa verjetno ni kar tako, saj to pomeni obveznosti, dodatno delo in skrbi?

Res je. Že pred prihodom mladička k hiši je bilo veliko straha. Vendar je za nas to stvar za katero je potrebno skrbeti. Včasih tako milo prosi: homo (po bistriško to

pomeni pojdimo) no malo ven na sprehod. Vem, da ima svojo, pasjo pamet, a se mi zdi, da nas včasih kar vse razume, posebno še, če si hoče zaslužiti priboljšek.

Kdaj pa kdaj si privošči še malo potepanja, pravzaprav obiše ostale pse v sosesčini. Samo enkrat je dobila čevapčiče pri Elektro podjetju in za vsak slučaj gre vsakič pogledat tudi do njih. Ko nam tako pobegne, smo pa kar v skrbeh.

Zelo čustveno pripoveduje o nemilem dogodku pred časom, ko je Poly, najverjetneje nenamenoma poškodovala otroka iz sosesčine in kakšne komplikacije so zaradi tega imele. Videti je bilo kako mu je bilo žal, da se je to zgodilo in, da mu je žal tako zaradi staršev, otroka in seveda Poly. Saj je vedno tako potrpežljiva in prijazna do ljudi, še posebno pa do otrok. Sonja, njegova žena gre le redkokdaj s Poly na sprehod, ker se boji, da bo potrebno veliko tekati za njo. Zato pa je njena glavna skrb, priprava in kuhanje hrane za njo in videti je, da dela to prav s posebno ljubeznijo.

Smo pa bili v skrbeh, ko je Janko pripeljal k hiši punco. Da ne bi morda zamenjal, katero peljati ven, katero pa pustiti doma. (To je - mislim, povedal v šali).

Pa grmenja se boji in včasih je potrebno iti do pesjaka in Poly potolažiti: Veš saj ni hudega, saj smo preživeli še hujše stvari, kajne!

Kaj pa sprehodi, kaj ti pomenijo. So to obveznosti, ali je še kaj drugega?

Seveda je vsak sprehod neko novo doživetje, tako zame, za Poly pa verjetno še več. Na hribu se velikokrat srečamo sprehajalci s psi, se pomenimo med seboj o vsem, pa tudi o naših psih. Se tudi že kar dobro poznamo. Ko na primer srečamo na hribu Frica (v eni od prejšnjih števil Jesenskih listov sem ga bralcem predstavil - op. pisca članka) na sprehodu z njegovo psičko, se Poly kar ne more ločiti od njegovega žepa, saj ve, da jo v žepu čaka priboljšek, čeprav menda namenjen mačkam. Tako luškani so ti psi.

Ko naša Poly na sprehodu sreča večjega psa od sebe, se kar naredi kot da jo le-ta ne zanima, kot gospodična, še pogleda ga ne, če pa se sreča z majhnim psom, ha, to pa je ta prava igrača zanj. Relaksacija (ta izraz

je večkrat uporabil pokojni Fičo - Jože Gärtner) je nekaj lepega. V stiku si s psom, z ljudmi in ugotoviš, da so sprehodi za oba lepo doživetje.

Saj obstaja veliko stvari za relaksacijo (sam se ukvarjam z numizmatiko, planinstvom, pisanjem člankov in....) vendar je pes le živo bitje in sproščanje lahko doživljava oba ter uživava v njem.

Je torej pes le bitje, ki nas razume, ki ima lahko neke terapevtske lastnosti, še posebej za starejše ljudi?

Se strinjam, pes je socialno bitje. Ne samo zato, ker na nekaterih oddajah o živalih na TV to trdijo. Dejansko je to prijazno bitje, ki nas razume. Je tisti, ki te sigurno pozdravi ko prideš domov. Z njim se lahko pogovoriš, ne krega se nazaj. Pa vendar točno ve, kdo je njen gospodar.

V kabinetu, polnem zgodovine, na steni priznanja iz planinske sedanosti in preteklosti, ki so mu draga, veliko knjig, značk, rokopisov pripravljenih za objavo, fotografij iz bistrške doline in okolice, sva kramljala tudi o časih pred trideset, štirideset leti, o najinih skupnih znancih in sodelavcih, o gozdovih in mejnih kamnih iz Rapalske pogodbe, o starih Bistričanih. Čas je mineval kot bi mignil.

Tudi zato, ker je Vojko izredno prijeten sogovornik. Vendar naju je med drugim zmotil telefonski klic iz parlamenta in začutil sem, da je zaenkrat najinega pogovora lahko konec.

Poslovia sva se s "saj si imava še čas tudi v prihodnje še veliko povedati". Da o psih ne govorimo (za bolj poučene, kar gotovo veste - ta del stavka je iz iz naslova knjige pisatelja Jeromeja: štirje može v čolnu, da o....), je pripomnil ob slovesu.

Spoštovani bralci, opravičujem se za nekatere izraze, ki niso ravno slovenski, vendar se mi je zdelo, da bodo domači - bistrški imeli bolj pravo težo. Na koncu koncev predstavljamo Bistričane.

Pogovor z Vojkom sem napisal in priredil po magnetofonskem zapisu.

Vojko Štemberger

Zima se poslavlja

Snežnobela prevleka se tanjša in krči in odkriva prebujajočo se naravo, na drevesih popki že poganjajo in naznanjajo prihod toplejših dni.

Tudi v planinah se zima poslavlja, a pomlad sramežljivo se najavlja, teloh že razkazuje svoje cvetove, ne meneč se za pomladne vetrove.

Zima otožna počasi se umika, a pomladi se na pohodu zatika, a najavlja se, tu sem že spet, da prebudim ves zaspani svet.

Potoček je srečen, ker polni se struga, kristalno čisto vodo vsem ponuja, pleše vodni valček in poskakuje, po vijugasti poti nizzol se raduje.

Marjan

Šport in rekreacija v drugi polovici življenja

Ob pripravi gradiva za to številko Jesenskih listov sem nameraval zaprositi mojega nekdanjega profesorja za sodelovanje pri našem listu. Gre za znanega športnega pedagoga, doktorja športne vzgoje, publicista, radijskega športnega novinarja in napovedovalca Draga Ulagu. Prepričan sem bil, da bi za naše bralce napisal kaj koristnega v zvezi s športom in rekreacijo v tretjem življenjskem obdobju. A nas je njegova smrt prehitela. Umrl je v častitljivi starosti 94 let. Še pred kratkim so izhajali njegovi športni članki v športni strokovni literaturi, Naši ženi, Vzajemnosti, Delu in drugod. Za svoje delo na področju športne vzgoje je prejel doma in na tujem številna priznanja. Njemu v spomin sem nekako v smislu njegove "šole" sestavil pričujoče gradivo, ki naj bi pomagalo starejšim občanom dokačakati zdravo in visoko starost.

Ni dvoma, da bi se moral človek, če si hoče ohraniti sposobnosti, zdravje in dobro počutje itd., ukvarjati s športno rekreacijo v vseh obdobjih svojega življenja. To pa velja še posebej za čas, ko začno posamezni funkcionalni sistemi in podsistemi slabše delovati, s tem se postopoma zmanjša sposobnost prilagajanja med delom in v življenju nasploh. Znano je, da z redno in načrtno dejavnostjo na področju športne rekreacije lahko bistveno upočasimo procese zmanjševanja funkcionalnih in delovnih sposobnosti.

Ta proces zaviranja je odvisen od več dejavnikov, med drugim imajo pomembno vlogo pogostost ukvarjanja s posameznimi športno-rekreacijskimi dejavnostmi, pravilne vsebinske izbire le-teh in pravilna odmera ali določanje stopnje obremenitve med vadbo.

Katere so spremembe, ki spremljajo življenje starejšega človeka in lahko negativno vplivajo nanj?

To so telesna višina in teža, spremembe na kosteh in mišicah, negativni vplivi na srce in ožilje ter poleg ostalega tudi slabša pljučna kapaciteta pljuč.

Načrtna rekreacijska vadba pomeni ravno nasprotno utež vsem negativnim procesom upadanja, ki spremljajo človeka v drugi polovici življenja. To učinkovitost so že zdavnaj spoznali zdravniki, higieniki, učitelji športne vzgoje in drugi. Mnogi med njimi zagovarjajo mnenje, naj bi vadili vsak dan po eno uro, kar še posebej velja za obdobje življenja, o katerem govorimo. Nekateri predpisujejo posebne vaje, ki naj bi jih starejši delali dva do trikrat na teden, svoj program redne vaje pa naj bi izpopolnili tudi z drugimi športno-rekreacijskimi dejavnostmi.

Ob tem pa strokovnjaki svarijo, naj bi se starejši ljudje (stari 50 let in več) izogibali takim gibalnim nalogam in tistim dejavnostim, pri katerih se zahteva večja večja hitrost izvajanja, sunkovitost, neritmičnost, močno znojenje, pospešeno delovanje srca in ožilja ter dihal in podobno.

Vaje naj bi izvajali počasi, z vmesnimi odmori, ob primerni odmeri in intenzivnosti. Med številnimi dejavnostmi moramo omeniti posebno tiste, ki precej vplivajo na boljše prilagajanje srca in ožilja, dihal itd. To so živahna peš hoja, izletništvo, planinstvo, potovalno smučanje, kolesarjenje, plavanje, čolnarjenje, poleg teh pa še lov in ribolov, kegljanje, balinanje, namizni tenis ter razne igre, kot so odbojka, košarka, nogomet in druge.

Mnogi avtorji dajejo številne praktične napotke in priporočila glede navedenih dejavnosti. Kot že omenjeno, naj bi gimnastične vaje izvajali trikrat tedensko. Izbirali naj bi jih tako, da bi z njihovo uporabo vplivali na posamezne mišice, mišične skupine, vezi in sklepe oziroma na sistem, kot celoto.

Glede vadbe, ki vsebuje gimnastične vaje, velja mnenje, naj bi izbirali vaje med tistimi, ki so namenjen krepitvi mišičja rok in ramenskega obroča, prav tako pa naj bi delali vaje za povečanje in ohranjanje gibljivosti v ramenskih sklepih. Potrebne so tudi vaje za krepitev trebušnih in prsnih

mišic ter hrbtne mišičja. Vaje za povečanje in ohranjanje gibljivosti hrbtenice so med najpomembnejšimi. Ob tem pa ne smemo zanemariti mišic nog in kolčnega obroča, prav tako pa poskrbimo za optimalno gibljivost v ustreznih sklepih.

V ta namen uporabljamo različna gibanja in gibe, zamahe in zasuke, klone, kroženja, dvigovanje trupa itd., to pa lahko v zvezi z različnimi orodji ali brez orodja. Pri tem nam koristno služijo različne žoge, težke žoge, bremena, uteži, palice, kolebnice in podobno, prav tako pa številne naprave, orodja in rekviziti, ki so namenjeni vadbi v TRIM-kabinetu. Prepričan sem, da posameznikom ali organizatorjem rekreacije ne bo težko, ob vsem povedanem, sestaviti komplekse vaj. V okviru redne rekreacijske vadbe je treba vsak dan hoditi peš in to najmanj 3 do 5 km s pospešenim korakom.

Plavali naj bi skozi vse leto in po možnosti tudi v zimskem bazenu. Predlog vadbenega programa dalje zajema igre dvakrat tedensko, enkrat tedensko izlet peš ali s kolesom, planinarjenje ali lov, pozimi pa uporabo smučí.

Poleg tega pa strokovnjaki navajajo tudi določene metodične smernice, ki naj bi bile vodilo pri vadbi starejših. Med te prav gotovo sodi postopno ogrevanje pred vadbo ali določeno dejavnostjo, ki zahtevajo večjo intenzivnost. Kot smo omenili, naj bi se izogibali vajam maksimalne moči, hitrosti, hitrih reakcij, kjer bi lahko prišlo do nekaterih poškodb. Razumljivo je, da moramo izbiro dejavnosti prilagoditi spolu, starosti, zdravstvenemu stanju, stopnji prilagodljivosti posameznih organskih sistemov, počutju, ugodju ali neugodju itd. Dejavnosti ali vsakdanja vadba naj bi bila po možnosti na planem, izleti ne predolgi in ne preveč naporni. Prizadevati si je treba, da vadba teče neprekinjeno ali da je daljših večmesečnih odmorov čim manj.

Možnosti za dnevno, tedensko ali mesečno načrtovanje dejavnosti za starejše je zares veliko. Program lahko zajema dnevno npr.

Starejša zakonca v dvajsetih letih minulega stoletja

gimnastične vaje, ki jih delamo doma, v telovadnici ali TRIM-kabinetu. V enem dnevu lahko napravimo krajši izlet, drugi dan je na vrsti namizni tenis in plavanje, tretji dan odbojka ali kolesarski izlet, delo na TRIM-stezi itd.

Kombinacij, ki se ponujajo je zares veliko. Zato upamo, da bosta skrbna izbira in prizadevnost organizatorjev rekreacije in drugih delavcev tudi na tem področju rodila uspeh in dosegla želeni cilj.

Marsikdo se bo ob vsem omenjenim nasmehnil. Seveda, zato pa je tako kakor je: bolečine v križu, zmanjšana odpornost pred boleznimi, kratka sapa, težave pri vzpenjanju po stopnicah, težave pri hoji in tako naprej.

Prav toliko stara zakonca današnjih dni

Prav na koncu pa še nekaj koristnih nasvetov! Paziti moramo tudi na ustrezen način režim življenja. V mislih imamo popolno abstinenco kajenja in zmerno pitje alkoholnih pijač. Le čemu naj služi kajenje! Tudi popolna abstinenca alkohola bi še šla. Prav smešno je gledati balinarje - rekreativce in tekmovalce, ki med "treningom" ali "tekmovanjem" večji čas "telovadijo" s cigareto v ustih, na mizi poleg igrišča pa jih čakajo steklenice z vinom. Da, tudi take "športnike" imamo!

Dimitrij Grlj

Mama

Mama, zakaj si me zapustila
in še otroka me zapustila,
ko si se za vedno poslovila
si me tolažila, da boš zaspala

Božala si me po skuštrani glavi
in ponavljala, da naj bom priden,
vedel sem, kaj se dogaja,
zato sem neutolažljivo jokal.

Jokal sem tudi med pogrebom,
na poti domov in doma,
trudili so se, da bi me potolažili,
a zaman, prehuda bila je bolečina.

Vedel sem, da bo odtlej drugače,
brez mamine ljubezni in topline,
danes nisem ne otrok, niti mlad,
vendar, mama, še vedno te pogrešam.

Dobili smo slab nadomestek,
zato se nismo s tem nikoli sprijaznili,
bila je tujek v ranjenem telesu,
njen odnos do nas je bil mačehovski
v pravem pomenu te besede.

Zaradi slabega nadomestka
je tudi oče duševno trpel
in nekega dne je zato obležal,
poslovil se je od vseh otrok,
in premlad za vedno zaspal.

Marjan

Frane Tomšič

Diagnoza

Ostra bolečina ob najmanjšem utripu očesa. Na operacijski postelji bdi Polak. Včeraj so mu povedali, da operacija ni mogoča, pa ne more spati; leži in premišljuje. Medla svetloba s hodnika je prešibka, da bi jo zaznale njegove skoraj ugasle oči. Trte bo odslej le še tipal ...

Drugi trije spijo. Tudi Jule bi rad spal, pa ga pekoči vbodljaji pod veko kar naprej trgajo iz dremavosti. Najraje bi si snel obvezo; navsezadnje bi lahko poklical sestro, da bi mu pomagala. Pa se spomni, kako je bilo tedaj mnogo huje ...

Pred štiridesetimi leti. Če se prav spominja, je odšel v operacijsko sobo odločen; malodušje in zmedenost je bil kmalu premagal in v njem je zagorelo silno hrepenje po življenju. Bilo ga je strah, da bi se stanje poslabšalo in onemogočilo poseg.

Čudno, s kakšno natančnostjo se nocoj spominja tistih daljnih doživetij ...

Kirurg je napravil na hrbtu dolg rez. Injekcije so dobro prijele in je zato živo čutil le toploto lastne krvi, ki se je pocedila po neomrtvičenem spodnjem delu hrbta. Sedel je na operacijski mizi, sklonjen nad blazino, ki jo je podpirala kovinska opora.

- Tu sem, je takrat pomislil, triindvajset let in sedaj gre za biti ali ne biti. Nobenega kolebanja, naj le režejo ...

Kirurg je spretno delal. Med enim in drugim ukazom je kramljal s sodelavci. Trst je bil tedaj glavna tema. Dobro se je spominjal prvomajskih manifestacij v Trstu in kamenja, ki je padalo po tistih z repa povorke. Takrat je spotoma obiskal specialista. Po rentgenskem pregledu je leta zmajal z glavo in dejal:

- Mein Gott, mein Gott ...

Jule je bil neznosno utrujen in je zdravniku rekel, naj kar odkrito pove, ali je še kaj upanja.

- Mogoče, je dejal po krajšem premoru, s takojšnjim kirurškim posegom.

Ustavil se je ob odprtem oknu na hodniku tretjega nadstropja; pogledal je na tržaško ulico in za trenutek ga je obšla misel, da bi ... Pa ni. Vsaka celica njegovega telesa se je silovito uprla.

Ko je začutil globoko v hrbtu topo bolečino, je bil v hipu ves poten. Sestra mu je zbrisala kapljice s čela.

- Kaj dela mati ta hip? Dosti je prestala, tako krhka, drobna.

Spominjal se je njenega obupa, ko je pretila nevarnost, da bo mlajši brat oslepel na eno oko. Ni mogel razumeti te pretirane skrbi, saj je imela navsezadnje še šest drugih otrok. Kasneje je dojel. Prav zato ji sedaj ni pisal.

V tistem trenutku je zaslišal odločen kirurgov glas:

- Francoza!

Silen pritisk v prsih. Rama z roko vred se je dvignila. Zaslišal je škripanje in kovinski zven. Kirurg je odščipnil prvo rebro pri hrbtenici in kmalu zatem še na prsni strani. In udarec rebra v kovinski posodi.

Jule se je prvič živo zavedel, da mu trgajo telo. Obšlo ga je silno malodušje; iz želodca se je širilo na vse strani in se raztezalo brez konca.

Nekaj podobnega je doživel pred štirimi leti v reški bolnišnici. Krvavel je že tretji dan. Ob najmanjšem premiku je izkašljal polna usta. Prišla je Slava, se ustavila ob postelji, on pa ni mogel ničesar reči. In je ostal živ. Živeti, trpeti, toda kloniti ne ...

V vedro je padlo drugo rebro.

Sedaj ga bo konec ... ne ... Stisnil je čeljusti in zobje so zaškripali; v usta so mu dali blazinico, da jih n3

e bi poškodoval. Čemu neki, saj ... Prav imajo, tudi zobe je treba ohraniti.

In spet udarec v prsih. Kaj za vraga šari po prsih kot kak rudar v rovu, ali mu ni dovolj hrbta?

O, ko bi vsaj nehal ...

Tisto na Reki je bilo nekaj. V bližnji stavbi so se zdravila dekleta iz reških javnih hiš. In se je Jolanda na smrt zaljubila v Angela, ki je ležal v sosednji postelji. Bil je dolg, bled, suh, ob najmanjšem naporu je sopihal kot parna lokomotiva. Kaj je videla v njem...

Sunkov v hrbet ni bilo konca in spet ga je obliko. Tedaj so se mu misli zavozlale v veliko pentljo. Vse je začelo krožiti. Krogi so se širili, pa spet ožili in se naposled ustavili v bleščečih grozdih, ki so lahko padali z neba in razsvetljevali vso železniško postajo, kot bi naenkrat zasijalo srebrno-belo sonce.

- Za zid! je zakričal Dalmatinec Mile in vseh pet se jih je pognalo v kritje v trenutku, ko je srašansko zabobnelo. Vagoni so v kosih frčali po zraku. Trajalo je ...

Koliko bo vendar trajalo to rezanje, ali še ne mislijo nehati?

Nemci so jih dan prej pognali iz zdravilišča na obronku Alp; svoje z malarijo bodo zdravili tam.

Po bombardiranju je bila zmeda popolna. Nemški vojaki so zasedli postajo. Italijanske države ni bilo več in je zato skupina bolnikov prepotovala dvesto kilometrov v tovornih vagonih brez voznega listka, le z nemškim papirjem, žigosanim z orlom. Nihče se ni zmenil, kaj na njem piše.

V vedro je padlo četrto rebro.

Naenkrat je vsa napetost popustila in čutil je olajšanje. V tej blaženosti je zaznal nemir okrog sebe. Očitno je za zdravnike nekaj zaskrbelo. Pekoč vbod v levo nadlahtnico in čez nekaj trenutkov spet polno dožemanje tesnobe.

Da, bilo je mnogo huje od tega zbadanja v očesu. Izgleda, da bo tudi Polak prebedel vso noč; od časa do časa komaj slišno vzdihne. Na cerkvenem zvoniku odbije dve. Mesec se prikaže izza roba ovalnega okna. Štiri rebra ... Smola, da so mu morali čez štirinajst dni hrbet spet odpreti in izrezati še dve rebri. Rekli so, da jih mora biti natamanj šest, pet pa je bilo največ, kar so jih smeli naenkrat odstraniti.

Kdo ni poznal majorja Popovića, ki je bil sicer ginekolog, pa je tedaj - v tem lepem predelu Gorenjske - rezal soborce, kot bi bil še vedno v partizanih. Če ne bi bilo vmes nekaj težkih zapetljajev, bi nemara kirurgoval še mnogo časa. Tako pa so z visokega mesta na koncu le utišali njegovo vneto.

Spominja se trenutka, ko je drugič sedel na operacijsko mizo in zvedel, da šefa ne bo, operiral bo major Popović.

- Če je tako, je odločno rekel, danes z operacijo ne bo nič, počakal bom šefa, za mojo kožo gre ...

Major Popović je pozelenel.

Po trenutku moreče tišine se začuje gromki glas:

- Operisao sam stotine boraca izpod bukve, a tebi se ide za tvoju gnilu kožu; marš u sobu ...

Nastala je nepopisna zmeda. Zdravnik Papalov se je prijel za glavo:

- Kdaj je kdo slišal, da bi pacient ukazoval v operacijski sobi, ali ste znoreli?

Zaskrbljen, pa vendar odločen je Jule zlezel z operacijske mize in šel k vratom.

Naposled se je vihar podel. Šef je sporočil, da pride kasneje, major Popović pa se je lotil njegovega hrbta. V začetku je bilo vse podobno prvi operaciji, le govorjenje je bilo bučnejše in suvanje ostrejšje. Kljub tem motnjam so njegove misli zaplavale v preteklost.

Lidija je rekla sekretarju Bojanu, naj ga vendar razbremeni funkcij, saj vidi, da vidno hira.

- Revolucija še traja. Osla, ki vleče, je treba otovoriti ... je odgovoril.

Jule je nosil, pa ne dolgo. Zagnal se je v aktivizem z vsem žarom, da bi nekako nadomestil, kar je bil zamudil v dolgem času zdravljenja. Precenil je svoje moči. Kdo ve, kaj je hotel nadomestiti.

Sunki so postali neznosni in po zamolklem škripanju je padlo v vedro peto rebro. Prosil je, naj za trenutek postanejo, ker mu je slabo, pa so mu dali k ustom le nekaj tekočine in delali naprej. Kje je zdaj Mile? Zidar Mile je bil podoben Gorkemu, le da ni pisal, pa toliko več govoril. Od njega je zvedel vse o Zlarinu, o koralih, o ursovih sindikatih, predvsem pa o revoluciji. Ure in ure mu je pripovedoval, da je vatikanska politika na strani zatiralcev, da bo človekovo življenje nekoč ena sama sreča in pesem in smeh.

Zdravilišče je stalo nekoliko vstran od mesta na vzpetini, ki se je valovito vzpenjala pod Apenine.

Ob zori so fašisti na trgu pred katedralo postrelili šest mladeničev. Popoldan je izza hribov priletela skupina ameriških dvorepnikov in silovito napadla nemške protiletalske baterije nedaleč za zdraviliščem.

Radio London je poročal o napredovanju zaveznikov proti Firencam. V sosednji sobi je izdihnil bolni zdravnik Gessi. Pater Enrico se je zgrozil nad njim, ko je spoznal, da je izgubil vero v vsemogočnega.

Skozi možgane je švignila strela; zdaj ga bo konec, operacije ne bo preživel, je pomislil.

Šestnajstletni Renato je vso noč umiral zraven njega, nad mestom so tedaj rohnele ameriške leteče trdnjave. Renata pa je bilo strah zaspiti in mu je moral kar naprej nekaj pripovedovati.

Major Popović se je za trenutek izravnal, da bi polno zadihal, sestra mu je obrisala čelo.

Asistentka je Juleta sočutno pogledala z velikimi modrimi očmi in mu ponudila požirek hladnega čaja.

Leline velike modre oči, zlasti dolgi lasje, ki so segali do pasu, pa melanholična nežnost. Zadnjič jo je bil obiskal na ženskem oddelku, ko so se v parku razcveteli mandeljni; pomladno sonce je kar klicalo po življenju. Stisnila mu je roko in rekla:

- Veš, le osemnajst let mi je ...

Zjutraj mu je Mile resnobno rekel, naj ne gre k Leli ...

Tisti dan je šel s Podom v mesto; v krčmi je popil liter vina v upanju, da bo v črnini utopil žalost.

Spet sunek, major Pavlović je iztrgal šesto rebro. Anestetik je kdo ve zakaj jel popuščati, šivanje je trajalo ... od časa do časa oster vbod in občutek obupa. Vzdržati ... zavrtelo se je, zavrtela se je blazina, pa soba, pa major ...

Mladi plesni pari se gnetejo na plesišču. Lahka večerna sapica hladi razgreta telesa, nedaleč - med vrbami - teče neslišna reka in poslušaj vzdih zaljubljenec. On pa sloni ob kostanju in se ne more odločiti. Začuti silno potrebo po zblizanju, po nežnosti, dotiku; rad bi se premaknil, pa se mu nekaj upre in ostane tam s tesnobo v prsih. Ritem glasbe se počasi izgublja v noč ...

Bolečina postane neznosna.

- Gotovo, se začuje Popovićev glas.

Vse v Juletu se zlomi.

In sedaj ta nadloga v očesu. Polak vstane, se mu približa, ga prime za roko in reče:

- Živeti je treba ...

Oddelčna sestra ga je prebudila kmalu potem, ko je naposled trdno zaspal.

Majhni drobci šivov, ki so zaplaval pod veko, so bili krivi za nocojšnjo nespečnost. Le nekaj mazila, pa nova obveza in Jule je kot prerojen.

Sonce je polno obsijalo cerkveni zvonik; skozi odprto okno prodre jutranja svežina. Tudi Polak se je popolnoma umiril in že snuje načrte vinograda.

Popoldan bodo prišli obiski. Bolniki so živahnejši. Jule podesterjeno doživlja vez s svojci. Ko mu pritečejo nasproti vsi trije vnuki, ve za trdno - vredno je bilo živeti.

Naslednjo noč prespi kot ubit; zjutraj se čuti polnega, kot bi vse v njem, zvenelo v nedojemljivi sreči.

Ob viziti se primarij, ki ga je bil operiral, ustavi ob postelji. Gleda ga nekaj trenutkov, stopi bliže in reče:

- Veste, bilo je prav, da smo globoko zarezali ...

Jule se zazre vanj, nekaj ga spreleti in ostane z razprtimi ustmi.

Poplave 2000

Na Bistriškem se ne moremo pohvaliti z naravnimi jezери. Obstajajo sicer vaški kali, vendar so premajhni, da bi jim rekli jezero. Na potoku Mola sta dve veliki akumulaciji, ki pa nista del narave. Včasih pa nam ta nakloni tudi prava jezera. To se zgodi sila poredko, a se le.

Obilno novembersko deževje v letu 2000 je namočilo vso Evropo in povzročilo veliko problemov in celo katastrof. Pri nas smo jo odnesli poceni. Večjih nevšečnosti, razen nekaj poplavljenih kleti in razdrtih poti, ni bilo. Zato pa se je izpod Snežnika ulila voda iz vsake razpoke. Delovali so izviri, ki se jih nihče več ne spominja. Da so nekoč bili, so kazale le njihove že davno suhe struge. Nekateri so ustvarili čudovite slapove, ob katerih bi si človek želel, da bi bilo vedno tako. Največje presenečenje pa so doživele vasi na kraški Pivški planoti. Vas Bač so dobesedno preplavili izviri. To ni bila poplava, pri kateri umazane vode prestopijo bregove. Bistra studenčnica je izvirala od vsepovsod. Vsaka niže ležeča hiša je dobila v kleti ali pritličju svoj izvir, iz katerega je voda veselo žuborela v dolino pod vasjo, kjer je nastalo veliko jezero. Nekoč so očitno vedeli za takšne poplave, saj ni zalilo nobeno od starejših stavb. V novih, hitrih časih pa smo kar zanemarili izkušnje prednikov.

Izvir Pivke se je premaknil vse do vasi Koritnice. Tudi to ni nič novega, saj je v Jožefinskem katastru pred 150 leti vrisan celo višje. Pivka je že na začetku svoje poti pokazala svoj kraški značaj in že pred Bačem poniknila. Spet se je prikazala na stalnem izviru pod Zagorjem, le da ni izvirala, ampak je dobesedno špricala iz tal. Enemu izviru pa je dodala še nekaj rezervnih.

Presenečeni so bili tudi v Šembijah. Mlajši so se gotovo spraševali, odkod kraški dolini pod vasjo ime Jezero. Težko si je zamisliti jezero, v kamniti, skoraj rešetasti pokrajini. Pa je to mogoče le, da sta tokrat nastala kar dva. Izpod hriba Milanka je sredi travnika začela bruhati voda in kmalu napolnila prvo, večjo dolino. Del vode je

zagotovo poniknil, vendar je bil pritok tolikšen, da je voda po kakšnih 100 metrih potoka in manjšim slapom zalila sosednjo dolino. Tu je narasla na 9 metrov in izginjala v podzemlje. Ob pogovoru z domačini, sem izvedel, da je bila leta 1908 voda v jezeru celo višja. Sam sem doživel jezera v vsej lepoti. Tisti ponedeljek je bil eden redkih lepih dni v novembru. Nebo brez oblaka, vidljivost pa enkratna. Z roba Milanke se je lepo videlo poplavljen polja okrog Knežaka, preko Pivške planote in Trnovskega gozda pa se je v daljavi svetil Triglav. Pogled proti Šembijam na pusto, jesensko pokrajino pa je jemal dih. Sredi nje se je modrina neba ujela v jezersko gladino in bleščali sta kot bisera. Predstave v naravi so minljive in neponovljive. Naslednji dan je bil siv in pogled na jezeri prav tak. Ob teh redkih pojavih so nastale razne teorije o izvoru takšnih količin vode. Nekateri prisegajo na povezavo s Cerkniskim jezerom, kar ne bo držalo, saj to leži kar 40 metrov niže od Šembijških. Očitno ima Snežnik dovolj moči, da izlije toliko vode.

Veliko ljudi si je ogledalo te posebnosti. Kdor je zamudil mu je lahko žal, saj ni nujno da bo imel še priložnost. Tokratne poplave lahko upravičeno imenujemo stoletne vode. Tako redke so, da se jih posameznik ne spominja. Ohranjajo pa se v kolektivnem spominu, v krajinskih imenih in z gradnjo hiš na varnem pred poplavami. Naša pozabljivost pa se nam včasih maščuje in nas opomni na izkušnje prednikov, ki jih ne upoštevamo.

Vsem zamudnikom ostaja v tolažbo Sušec, eden najlepših slapov kar jih poznam. Ta pokaže svojo minljivo lepoto tudi ob manjših padavinah od tokratnih.

Rihard Baša

Janko Saftič - prvi upornik

Janko Saftič, rojen 20. 2. 1895 v Jelšanah, po domače "Katinin" je bil prvi upornik proti italijanskemu okupatorju. Na sveti večer, 24. decembra leta 1919, so ga pokosile krogle italijanskih karabinjerjev. Takoj po prihodu italijanske vojske v novembru leta 1918, po zlomu avstroogrške vojske, so italijanske vojaške oblasti pričele zapirati fante, ki so se bili vrnili iz avstroogrške vojske. Naši ljudje menijo, da so s tem hoteli prikazati čimveč ujetnikov. Fantje v Jelšanah so se temu upirali. Med njimi je bil posebno izrazit upornik Janko Saftič, ki se ni pustil ujeti in je za nasilje, ki so ga italijanski vojaki in karabinjerji vršili nad našimi fanti, odgovarjal z ogorčenimi protesti in nastopi. Odšel je v hosto in si napravil skrit bunker v "Mrzljaku" v Brdih, kjer je prebival več kot leto dni. Sestra Angela, brat in drugi vaščani so mu nosili hrano. Ob večerih je prihajal v vas. Med vaščani je bil priljubljen in vsi so ga imeli radi. Odmeven je bil dogodek, ko je nekega večera prišel v Hrbarjevo gostilno, kjer so ga zasačili karabinjerji. Ko jih je zagledal, je vzdignil mizo s steklenico in kozarci vred in jih tako zmedel, da jim je ušel. Povsod so ga iskali

in sicer po skupinah: trije vojaki in dva karabinjerja. A mu niso mogli do živega. Oborožen je bil s pištolo in lovsko puško. Ves čas je takorekoč živel v ilegali. Usodnega dne, bil je dobre volje, je prišel v bližino vodovodne črpalke pri dolenskem mostu, kjer je Josip Štemberger, takratni občinski župan, črpal vodo za vas, ter stopil v strojnico. Štemberger ga je svaril naj se varuje, da ga prav ta večer še posebej iščejo po vasi. Rotil ga je naj se varno skrije. Saftič, ki je bil očitno dobro razpoložen, ga ni poslušal in je dejal, naj se le prikažejo, jim bo že pokazal. Kmalu je bilo zunaj v temi slišati neko govorjenje. Saftič je zgrabil pištolo in puško in orožje usmeril proti glasovom. Pozneje so ugotovili, da je bila to skupina petih karabinjerjev s komandantom na čelu. Začelo se je streljanje vsevprek. Italijanom so prišli na pomoč še ostali vojaki iz vasi. Končno so v strojnico prihiteli karabinjerji in vojaki. Prišla sta tudi dva otroka sosedovega mlinarja. Otroka sta jokala, ker sta se na smrt preplašila. Štembergerja so sprva hoteli ustreliti, a so ga le odpeljali in za nekaj dni priprli. Nedaleč od vodovoda so mu pokazali prestreljenega "bandita" Saftiča. Ni znano koliko žrtev je bilo na italijanski strani, zagotovo pa so bile. Nasilje in šikaniranje prebivalstva se je po tem dogodku še bolj stopnjevalo. Pa tudi sovraštvo ljudi do novih okupatorjev. Fantje so k prvemu naboru v italijansko vojsko nosili jugoslovansko zastavo. Na poti iz Jelšan do Podgrada jih je napadla skupina karabinjerjev, jih zaprla in postavila pred sodišče. Nekateri vaščani so morali celo v Trst na zagovor, kjer so bili tudi obsojeni.

Ime Janka Saftiča "Katininega" je v vasi dolgo veljalo kot ime legendarnega junaka, ki se ni bal celega bataljona vojakov in karabinjerjev. Danes le malokdo ve za ta dogodek iz naše nedavne zgodovine, ko je bila na sveti večer vsa vas zastražena in ni smel nihče iz hiše.

*Iz jelšanske kronike povzel
Dimitrij Grlj*

Venera

Na lesketajoči
morski gladini
zrcali se lepota
mladega dekleta,
ko da prišla je
iz sinjega nebesa,
odeta v super seksi
mini bikini.

Giba se
z elegantno lahkotnostjo,
nevsiljiva
in nedolžno zapeljiva,
neubranljivo privlačna,
izzivajoča,
prijetno osvežujoča.

Pri vzpenjanju
po lojtrci na čoln
ji vselej zdrsi na plan
nabrekla dojka,
z nasmeškom si jo prekrije
in hopla
druga se dojka razkrije.

Na čolnu prekrije si
ves gornji del telesa,
škoda, Venere ni več,
očlovečila se je.

Marjan

Obrazi našega kraja

Alojz Grm

Bili so časi, ko so se v Ilirsko Bistrico priseljevali mnogi ljudje od drugod. Učitelji, sodniki, gozdarji, zdravniki, notarji ... Nekateri začasno, drugi za dlje ali za vselej. Eden takšnih ljudi je bil Alojz Grm, uradnik, glasbenik, glasbeni učitelj in zborovodja.

K nam je prišel iz Zagorice pri Vidmu na Dobrepolju, iz Dolenjske, preko bližnjega Podgrada, kjer je nekaj časa služboval pri tamkajšnjem notarju. Tudi v Ilirski Bistrici se je zaposlil kot notarski uradnik, pisar, bi po takratno rekli, pri notarju dr. Ferlugi, ki je svojo pisarno imel v svoji, še danes lepi "Ferlugovi" meščanski hiši, na spodnjem koncu Guranjega kraja. S soprogo sta se bila naselila v današnji Adamičevi ulici in za vselej ostala tam doma.

Gospod Alojz je bil visoke, vitke postave in kot uradnik vedno lepo urejeno opravljen. Kmalu se je vključil v takratni bistriški gosposki krog in v domače kulturno, posebej še pevsko življenje. Postal je zborovodja bistriških pevcev, ki pa so jim bila leta že prešteta. "Italia fascista" je postopoma ukinila vsako slovensko javno besedo in umolkniti so morali tudi "Grmovi pevci". Le z najbolj vztrajnimi je lahko še prepeval.

Lotil pa se je glasbenega pouka. Postal je "glasbena šola" za klavir in harmoniko kot domači učitelj od hiše do hiše. Mnogi takratni njegovi učenci se najbrž še spominjajo svoji hišnih glasbenih ur z gospodom Grmom. Tudi sam imam na tisti čas nek "glasbeni" spomin. Velikokrat je prihajal k nam v gostilno in ob šanku počasi srkal svojo osminko belega, v pogovoru z mamo in očetom. Nekega dne, ki se ga dobro spominjam, je pil svojo običajno osminko belega in slišal sem kako je mamo vprašal: "Ne bi poslali Ivkota k meni, h klavirju ali harmoniki?" Bilo je v predvojnem času, imel sem kakšnih devet let. Motovilil sem se okrog štedilnika. "Slišiš Ivček, bi šel k gospodu Grmu?" "Bi se učil klavirja ali harmonike?" je vprašala mama. "Ne!" sem korajžno odvrnil in moje glasbeno življenje je bilo končano in pokopano. Ne spominjam se kaj je bil gospod Grm na to odvrnil, moj nesojeni učitelj glasbe. Najbrž je pomislil, da bi me morala mama "za ušesa" privleči na prvo uro. Mnogo prepozno sem tudi jaz mislil tako; zakaj je poslušala moj ne.

Krog, s katerimi se je Alojz Grm družil je imel svoje družabno življenje: salone in lokale, kjer so se zbirali in preživljali lepe popoldneve ali večere. Večkrat so odhajali na "pojedine" h "Korajžniku".

Na eno takšnih je gospo Grmovo, na motorju, peljal Saša Ličan. "Ves čas sem trepetala, da me bo z motorja odneslo, tako je dirjalo". Njegova gospa pa je najraje in vse bolj ostajala doma, v hiši, na vrtu. Po "špežo" je hodil gospod Grm, v hišo je redno prihajala frizerka. In sosedov Ajče, takrat še mulc, je pripomnil: "Frizerka bi morala hoditi k gospe ..., ki po Bistrci hodi razkuštrana, ne pa h gospe Grmovi, ki je vedno doma." Ampak gospa Grm se ni frizirala za ulico, lepo se je frizirala za svojega moža.

Vojni čas, ki je prekinil z vsem lepim pa je vendarle dočakal mir. In mir je tudi za gospoda Alojzija Grma prinesel novih pevskih in glasbenih obetov. Postal je zborovodja skoraj vseh po vojni, v Ilirski Bistrici delujočih pevskih zborov ter učitelj klavirja in harmonike na leta 1951

ustanovljeni glasbeni šoli, kjer je v polnosti šele prišlo do izraza njegovo znanje, pridobljeno na Foersterjevi glasbeni šoli v Ljubljani.

Kljub temu je največ časa preživel med svojimi pevci in zbori s katerimi je nastopal na številnih prireditvah in koncertih. Leta 1947 je moški pevski zbor del svojega programa snemal na radiu Rijeka. Na vrsti je bila pesem "Na trgu", uglasbena na besedilo istoimenske pesmi Dragotina Ketteja. Ta pesem je ena redkih, ki se ne začne z besedilom naslova ampak z besedami: "Noč trudna molči". Prvi tenorist pa jo je zapel tudi z besedami naslova in sicer: "Na trgu noč trudna molči ..." Snemanje je bilo prekinjeno. Alojz Grm pa je, med smehom in dobro voljo pevcev, začel s tenoristom "na izust" vaditi pravilno besedilo.

Kdo ve koliko podobnih ali bolj humornih dogodivščin se je bilo še prej in potem pripetilo. Vse bolj pa je teklo tudi njegovo življenje. Vse bolj so se oglašali spomini in hrepenenje po letih, ki jih ni bilo več, za skoraj izpetim življenjem, kot je pokazala prezgodnja smrt. Vsak nosi v sebi svojo pesem. Alojz Grm je za svojo imel koroško narodno "Dober večer ljubo dakle" in njegovi zbori so jo vedno imeli na sporedu. Pa naj so jo še tolikokrat zapeli, vedno je moral znova in ponovno slišati "ljubo dekle". Poslušal jo je z ganotjem in pri besedah: "Kako lušno je blo ko so rožice ble, so pa rožce minule, minulo je vse," je jokalo. Minule rožice so ga spominjale na vse kar je že bilo in je za vedno prešlo, čeprav še ni bilo minulo vse. A rožice, ki so mu še preostale niso mogle biti več tako pisane in cvetoče kot tiste iz že davno pokošenih travnikov. Vse bolj je čutil, da je bila "pesem njegove pesmi" skoraj že izpeta.

Kdo ve ali si je v mislih to pesem ob spremljavi klavirja zapel in zaigral še v svojih zadnjih trenutkih.

Ivko Spetič

Moj rojstni kraj

Vsak človek ima svoj rojstni kraj, ki si ga navadno ne more izbrati, ampak mu ga določi usoda in njegovo ime ga poslej spremlja kot nevidna senca vse življenje, če si to želi ali ne, v vseh dokumentih in pri slavnih ljudeh po smrti celo na spominskih ploščah, ki jih hodijo radovedni turisti ogledovat. Pogosta tarča tovrstne neizživete kulturne romarske gorečnosti je ravno prenovljena Kettejeva spominska soba v nekdanji premski šoli, na katero ob koncu šolskega leta jurišajo trume od dolge vožnje pregretim šolarjev, ki jih pripeljejo tja z avtobusi, da bi si čisto od blizu ogledali rojstno hišo in kraj tega slavnega pesnika slovenske moderne. Tja pa ne prihajajo samo mulci in njihovi izmučeni učitelji, ampak tudi romarji iz tretjega življenjskega obdobja, ki želijo na stara leta na hitro nadoknaditi vse zamujene priložnosti mladih let, ko si niso utegnili ogledati vseh lepot in znamenitosti naše dežele, ker so imeli druge opravke. In ker želijo res čisto vse videti, jim pokažejo še skoraj prazen grad in okrušene Kraljeve slike v cerkvi, nad katerimi se seveda v svoji kulturni prebujenosti zgražajo, da so še zmeraj v tako klavrnem stanju. V glavnem pa odhajajo potešeni in s prikrito solzo v očeh, ker so dostojno izpolnili svoje kulturno poslanstvo. To je opaziti na njihovih obrazih, ki drsijo mimo v tistih velikih škatlah za prevažanje ljudi. Tudi meni se ob teh prizorih milo stori, ko mi vsakokrat pride naprej, da si ne smem več teh žlahtnih čustev deliti z njimi, odkar so cestarji pred časom sneli tablo s krajevnim imenom naše vasi. Vem, da mi bo kdo takoj navrgel, da se po nepotrebnem toliko vznemirjam zaradi ene same pozabljene table, ki je stala tam samo zaradi prometnega znaka, ki označuje začetek naselja. Prav. Nikar pa me ne prepričujte, da predstavlja tisti kos pleha s številko, ki visi nad našim partonom, še zmeraj ime mojega rojstnega kraja in da tudi v dokumentih ni opaziti nobenih sprememb. Stvari se spreminjajo najprej navznoter, čeprav se nam zdijo enake in se šele pozneje sesujejo, ko tega ne pričakujemo. Človek ni nobena izjema.

Ja, samo zaradi table se počutim drugače. Ko ne bi pisal, me ne bi toliko brigalo, če stoji ali ne in bi se že kako izmazal, ko bi me kje vprašali, od kod sem. A vsak pesnik, čeprav mu ni do tega, mora imeti svoj rojstni kraj že iz čustvenih nagibov, da se lahko nanj izgovarja, ko mu gre kaj narobe. Prešeren je imel svojo drago Vrbo, o kateri je spenil pomenljiv sonet. V njem nas prepričuje, da naj človek nikar ne odhaja iz svojega rojstnega kraja brez pravega razloga, ker bo vse življenje nesrečen in da bi si to zapomnil za zmeraj, smo se ga morali v šoli naučiti na pamet. Za Ketteja ni znano, če je kaj obračunal svoj rojstni kraj, v katerem se je slučajno rodil, ker ga ni nikoli omenjal v pesmih in tudi verjetno se ni več vrnil vanj vse do zdaj, ko ima tu, če mu je to všeč, ali ne, lepo spominsko sobo, ker v Stari cukrarni res ne bi bilo primerno imeti kaj takšnega. Ne bi se spodobilo...

Mene pa je skoraj premagala skušnjava, da bi to storil, napisal pesem namreč o svojem rojstnem kraju, a sem že pri prvem verzu nehal, ko sem se spomnil na tisto prazno štango pod pošto, na kateri ni table z mojim rojstnim krajem. Pa piši, če imaš o čem... Gotovo bi se domorodci, ki bivajo v centru vasi takoj obregnili, zakaj se prištevam mednje, ko pa vsi vejo, da bivam spodaj v Potoku, za katerega se ne ve, kam spada, ko neprestano okoli nas premikajo občinske meje. Lahko se že jutri prebudimo v občini Notranjski regijski park, ki bi celo našo ozko dolino verjetno razdelil na dve, ker nas potok ločuje med seboj. Potem bi imeli vsaj mir, ker bi zaradi prepovedi vožnje morali ubogi kulturniški romarji hoditi peš na vrh (kar bi bilo bolj primerno njihovemu namenu) in se ne bi več tako samozadovoljno vozili mimo nas. Ampak to vseeno ne bi rešilo mojih čustvenih težav z rojstnim krajem vse dokler ne bo tam tiste presnete table, na kateri bo nekaj pisalo. Do tedaj pa moram molčati in se zavijati v kulturni molk tako, kot moji nekdanji sovaščani. Če nimam drugega, moram obdržati na sebi vsaj dostojanstvo. To je tisto zadnje ogrinjalo, ki ga človek

nikoli ne sme sleči... niti v svojem rojstnem kraju, čeprav nima še imena.

Jožko Stegu

Razbesnelo morje

Človek ne more ukrotiti razbesnelega morja, razbesnelo morje pa lahko ukroti človeka, ko ga požrešno vsrka v svoje globine, pesem mu poje, umiri se človek, hitro vse mine.

Ne vdaj se človek dokler v tebi tli življenje, ne priznaj poraza, dvigni se iz globin, zaplavaj na površino življenju naproti, veseli se zmage, plavaj, ne omagaj!

Zoper nakane razjarjenih valov se zoperstavimo le, če vemo zakaj, če se borimo le za golo življenje nas razsodnost zapusti in nas več ni.

Marjan

Spomin na Makso Samsovo

Učiteljico in pesnico Makso Samsa sem prvič osebno spoznala v jeseni leta 1943, ko je Josip Prosen - Radivoj iz Vrbice, rajonski tajnik OF za Podgoro, začel organizirati partizansko šolstvo v Podgori. S Prosenom sva jo obiskala na njenem domu pri Veliki vodi in jo prosila, da sprejme mesto učiteljice in vodstvo šole v Vrbovem. Ponudbo je sprejela z velikim veseljem.

Maksa je bila ena izmed učiteljev, ki so bili pod Italijo žrtve Gentilejeve šolske

Maksa je maturirala na učiteljski v Tolminu. Njena prva služba je bila v Harijah v letih 1923 do 1926, nato je emigrirala v Jugoslavijo. Učila je na Jezerskem in v Rovtah v letih 1927 do 1930. Zaradi bolezni je leta 1930 zapustila službo in se vrnila v domači kraj, kjer je bolj životarila kot živila. Romantični kraj ob reki ji je dajal navdih za njeno poezijo in prozo, a jo hkrati navdajal s samoto in žalostjo. Edino zadovoljstvo ji je bila vsakodnevna pot v Bistrico. Oprtana z nahrbtnikom, v katerem je nosila svoje

reformne. Ta je uzakonila pregon vseh slovenskih učiteljev iz Primorske. Prizadela je nad tisoč primorskih učiteljev. Štiristo in več učiteljev je bilo premeščenih v notranjost Italije, ostali so emigrirali v Jugoslavijo ali pa so ostali brez službe. V občini Ilirska Bistrica so bili prizadeti poleg Makse Samsove še Alojzija Baša iz Bitnje, Ana Dolgan iz Šembij, Amalija Jelšek iz Prema, Vladimir Makarovič iz Jelšan, Alojzija Omahen iz Podgrada, Ivana Omahen iz Podgrada, Miroslava Omahen iz Podgrada, Stana Repinc iz Prema, Avgust Šuligoj iz Dolnjega Zemona, Ivana in Ljudmila Tovstovšnik iz Podgrada, Štefanija Uljančič iz Gornjega Zemona, Ivana Urbančič iz Knežaka, Ana Valenčič iz Trnovega, Milica Valenčič iz Trnovega, Karolina Vrh iz Dolnjega Zemona in še kdo.

dragocenosti (danes tako običajno, a takrat malo čudno) je vsak dan prečkala brv ob mlinu, šla po poti do Zavoda, kjer je živel brat Kristjan in od tu po cesti v Bistrico. Srečavala se je z ljudmi in se z njimi pogovarjala, kar ji je bilo v veliko uteho.

Leta 1943 se je po trinajstih letih, presrečna in ponosna, da ji je ljudska oblast zaupala pouk v domačem kraju, vrnila v šolo. Dobro se spominjam dneva, ko sva po šolski maši spremljali otroke v šolsko stavbo. Veselje je bilo nepopisno. Veselili so se otroci, saj so prvič vstopili v slovensko šolo, veselila se je Maksa, ki je po dolgih letih spet postala slovenska učiteljica in to v domačem kraju in kaj naj rečem zase, ki sem, sanjala učiteljski poklic odkar sem se zavedala - nepopisno lepo. Delati sva začeli z veliko vnemo. Učili sva dopoldne in popoldne in to tudi v soboto. Nič ni bilo pretežno. Z Makso sva se zelo

Vasica Kuteževo

Glej, vasico Kuteževo,
ki le z muko in pa revo
se borila je brez kraja!

Cvet vaščanov v "rajh" odhaja
na prisilna taborišča;
vsa domača pa ognjišča
so od tujih rok požgana...

Srca ljudska je razklana
maj deveti zopet scelil,
kadar partizan zveselil
se je nad sovragom zmage...

Zdaj v zatišju zemlje drage
ljudstvo rodne njive orje -
posušeno solz je morje...

"Nova doba - novo delo!
Za bodočnost bolj veselo!" -
žene, fante in deklince
domovina zopet kliče!
V svitu svobodnega solnca
bilo srečno je brez konca!

Maksa Samsa

dobro razumeli in sva tudi lepo sodelovali. Meni je bila mentorica in učiteljica. Bogatila je moje znanje s slovensko literaturo. Dala mi je to, kar mi italijanska šola ni mogla dati. V najinih razgovorih pa ni nikoli pozabila omenjati svojega prijatelja Srečka Kosovela. Zrecitirala mi je veliko njegovih pesmi. Zelo sva bili žalostni, ko sva maja 1944 morali zapustiti šolo. K temu naju je prisililo grozodejstvo v Lipi in požig Kuteževga in Podgraj. Ni bilo več varno pred Nemci in tudi prostore v šoli je bilo treba odstopiti pogorelcem.

Pozneje sva se malo srečevali, a kadar je bila prilika, četudi na cesti, sva si imeli veliko povedati. Vesela je bila, če mi je lahko na pamet recitirala svoje pesmi. Ob taki priliki mi je narekovala pesmi Pesem domovini in Pesem Vrbovcem. Imela sem občutek, da ju je kar sproti sestavljala. Za spomin mi je napisala pesem Vasica

Kuteževo. Takrat sem učila v Kuteževem in mi je ta pesem še posebej veliko pomenila. Maksa je te pesmi napisala ob osvoboditvi, zato so njene pesmi polne navdušenja nad svobodo Primorske, kar je razumljivo po vsem tem, kar je doživela pod Italijo.

Lepo, da je bila postavljena spominska plošča na njen grob in da so ob dnevu mrtvih zagorele sveče v njen spomin. Marca bo trideseta obletnica, ko je Maksa ob prečkanju reke, kjer ni bilo več brvi (nekaj let prej jo je odnesla voda), tragično končala svoje nesrečno življenje. Pozabiti ne smemo tudi stoletnice njenega rojstva, ki bo 12. 10. 2004. Morda bomo takrat dočakali ponatis njenih pesmi z dodatkom še neobjavljenih. To bi bil Maks Samsovi, pesnici Podgore, najlepši poklon.

Vida Hrvatin Gojkovič

Zagreb - Ilirska Bistrica

V Slovenskem domu zazvoni.
Zbor iz Ilirske Bistrice se oglasi.
S pristrčnimi voščili
in s petjem so nas počastili.
Peli lepe pesmi stare,
ki so za Slovence prave.
Res prijazni so ljudje,
ki izpolnili naše so želje.
Prireditev bila je za pet,
težko bilo je od njih slovo vzet.

V Bistrico so nas povabili
in s tem srčno nas razveselili.
Potujemo prav radi,
hrepenimo po bratovski zabavi.
Od srca jim bomo peli
in bili z njimi prav veseli.
Človek v taki družbi se sprosti
in vedno znova po njej hrepeni.
Bog daj nam to doživeti
in z njimi spet srčno zapeti.
Hvala za obisk in petje -
za prelepo doživetje!

Vaši Slovenci iz Zagreba

Babičini nasveti

Pri zadnjem pleskanju stanovanja ste pozabili očistiti čopiče? Nič hudega. Namočite jih v vroč kis in ko se prične barva topiti jih operite še z razredčilom.

Da bi očistili žametni ovrtnik na oblačilih je dovolj, da ga podrgnete s polovico surove čebule in nato malo podrgnete z vlažno krpo, da se odstrani vonj po čebuli.

Če hočete ohraniti svetleče bakrene predmete, ki krasijo marsikatero stanovanje in hišo, jih najprej premažite z nekaj kapljicami sredstva za strojno izpiranje posode (za pomivalni stroj) in nato obrišite z mehko krpo.

Pri slabem zadahu iz ust pomaga izpiranje s sledečim domačim pripravkom: petnajst gramov origana pustimo vreti 5 minut v 1/2 litra vode. Precedimo in uporabljamo.

Kuhanje ribe, tudi če je še tako sveža, ne odišavi ravno naše kuhinje in stanovanja. Da bi se izognili temu problemu, dodajte vodi v kateri jo kuhate, košček limone in nekaj lističev lovorja. Tudi riba bo bolj okusna.

Se želite znebiti nadležnih "prebivalcev", ki so se "naselili" v vašo zeljnato glavo, ohrovt, cvetačo ali zelenjavo nasploh? Preden jo uporabite, jo potopite v mrzlo vodo, kateri ste dodali kis in nekaj žlic soli.

Je pred vami eden tistih napornih dni, ko veste, da se vam bodo potile dlani? Pomagalo vam bo nekaj kapljic limoninega eteričnega olja, ki jih nežno razmažete po dlaneh. Dlani bodo ostale sveže in lepo dišeče ves dan.

Pri pletenju jopic in puloverjev za naše malčke ponavadi pričnemo plesti rokav pri zapestju. Svetujemo vam, da jih, še posebej za otroke, pričnete plesti pri ramenu. Tako boste zlahka rokav podaljšali ali zamenjali zapestni del.

Da bi zmehčali meso, ki se vam zdi še v surovem stanju nekoliko trdo, ga za 2 uri pustite v marinadi, ki ste jo pripravili iz kisa in juhe iz jušne kocke v razmerju 50:50. Ne le da bo meso mehko, hitreje bo pripravljeno in tudi bolj okusno bo.

Zapomnite si kdaj in kako solimo hrano: zelenjavne juhe in omake - takoj, meso - tik preden ga odstavimo z ognja, zelenjavo - kuhamo v slani vodi.

Včasih nam na porcelanu ostanejo madeži, ki jih z normalnim pomivanjem ne moremo odstraniti. Namočite posodo v mrzli vodi, kateri ste dodali limonin sok. Bolj trdovratne pa podrgnite z zamaškom iz plutovine, ki ste ga namočili v soli.

Lahko posvetite zvečer 10 minut časa svoji koži, utrujeni od mraza in smoga?! Narežite krompir na nekaj milimetrov široke rezine, operite jih in osušite, nato z njimi nežno namažite kožo obraza in vratu. Počakajte nekaj minut, nato sperite s hladno vodo. Vaša koža bo čista in bo spet dobila nekdanjo svežino.

Menta ima poleg vseh ostalih dobrih lastnosti tudi zelo ugoden vpliv na prebavo. Mentin bombon, ki ga bomo počasi stopili v ustih po obilnem obroku, nam bo prihranil občutek teže v želodcu.

Če pod cvetličnimi loncu na terasi ali balkonu niste imeli podstavkov, so vam sedaj ostali nič kaj estetski madeži. Vzemite 1 del praška za trdo vodo, ki ga uporabljate pri pranju perila v pralnem stroju in 3 dele vroče vode in s to tekočino dobro zdrgnite tla.

Avokado je odličen pripomoček proti podočnjakom, ki nam včasih kazijo obraz. Odrežite dve rezini, položite preko oči in se sprostite za približno 20 minut. Podočnjaki bodo izginili.

Dragica

Kotiček za križankarje

Prejeli smo veliko število rešenih ugank iz prejšnje številke. Žal pa uganke niso bile pravilno rešene. Največ preglavic je ugankarjem povzročila ameriška sopranistka Reri Grist.

Tudi tokrat razpisujemo tri nagrade za pravilno rešene križanke in uganke. Rešitve pošljite do 1. aprila 2001 na Uredništvo Jesenskih listov, Društvo upokojencev, Bazoviška cesta 28, 6250 Ilirska Bistrica.

Zlogovnica

1. oblikovanje pločevine (2, 5, 1, 3), 2. del premca na ladji (5, 3, 2, 1), 3. vrsta sladkovodnih rib (4, 3, 1, 5), 4. predsednik slovenske vlade (4, 3, 6, 1), 5. nekdanje ime za Etiopijo (2, 3, 6, 1), 6. vrsta udarca pri nogometu (3, 1, 2, 5), 7. slovenski zgodovinar - France (2, 4, 1, 7), 8. naselje pri Ljubljani (8,3, 7, 5).

Iz zgornjih zlogov sestavite osem besed, ki jih zahtevajo opisi. Številke v oklepajih povedo, katere črke je treba vzeti iz besed in jih prenesti v stolpce na levi, kjer dobite navpično navzdol hrvaški pregovor.

A - BE - DR - JA - KAŠ - KLE - KRA - LEJ - ME - MI - NEL - NI - NJE - NOV - PA - PO - SES - SI - ŠEK - ŠELJ - TEL - TO - VEC - VO

1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

Magična kvadrata

Vsako besedo vpišite vodoravno in navpično. Opisi so za oba lika pomešani med seboj.

1. zelo majhna količina - mestna četrt v jugozahodnem delu Londona, 2. Anetov roman - nekdanji predsednik ZDA (Ronald), 3. slovenska atletinja (Anja) - slovenski jezikoslovec (Jakob, 1929-1985), 4. mesto ob reki Jenisej - glavno mesto avtonomne republike Kabardino-Balkarije,

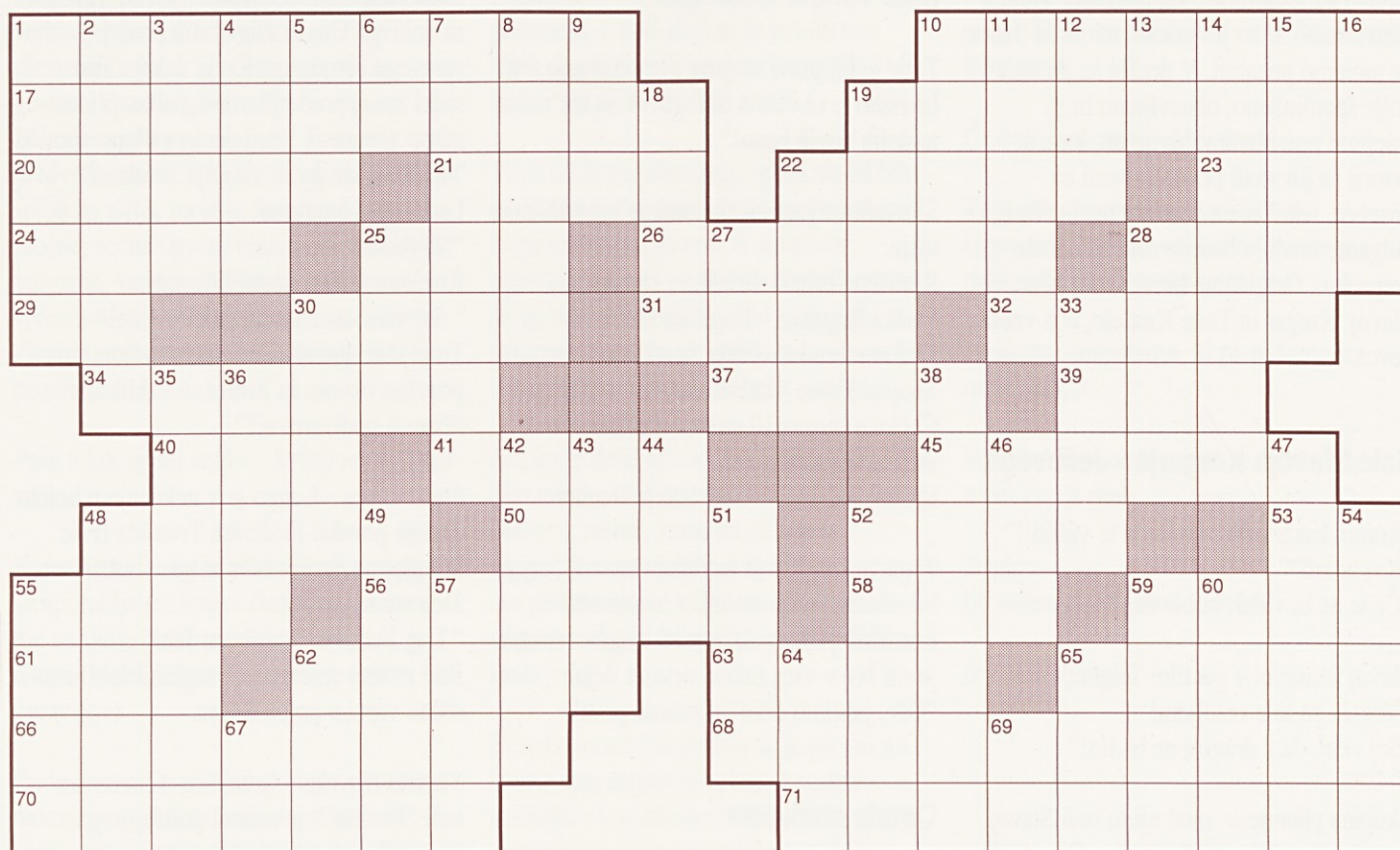
5. slovenski umetnostni zgodovinar (Izidor, 1886-1958) - Vergilov ep, 6. madžarsko obmejno mesto - indonezijska tiskovna agencija.

Dimitrij Grlj

1	2	3	4	5	6
2					
3					
4					
5					
6					

1	2	3	4	5	6
2					
3					
4					
5					
6					

Križanka

Vodoravno: 1. strelno orožje, 10. potopljen otok na Donavi, 17. vrsta žganja, 19. otok v Malih Antilih, 20. ime za tiocian, 21. ime hrvaške pevke Ukrađen, 22. mera za žlahtne kovine, 23. električna merska enota za moč, 24. Adamov sin, 25. število, 26. poljski komunistični voditelj (Edward), 28. ime slikarja Klemenčiča, 29. hidroelektrarna, 30. iglasto drevo, 31. vnema, 32. vresje, 34. francoski politik, golist (Jacques-Rene), 37. atol v otočju Tuamotu, 39. orientalska mera, 40. švedsko smučarsko središče, 41. preroško znamenje, 45. glasbeni izraz za svoboden tempo, 48. indijski pisatelj (Mulk Radž), 50. gamsji bivol, 52. prvotna grška muza petja, 53. kemični simbol za element proaktinij, 55. rod iglavcev z omesenelimi storžki, 56. nemški matematik, filozof in šahovski prvak (Emanuel), 58. spodnji del posode, 59. znak za množenje, 61. otok v Kvarnerju, 62. nomadska kobilica,

63. stara prestolnica Babilonije, 65. moški lik v krščanski umetnosti, 66. vrsta baletne figure, 68. dragocena ukrivljena sablja, 70. etiketa, 71. umetna snov za ulivanje in oblikovanje pod nižjim tlakom.

Navpično: 1. bojazen, 2. rilec, 3. slovenski metropolit (Franc), 4. drag kamen, 5. ženski princip v kitajski filozofiji, 6. enaka soglasnika, 7. francoski dramatik romunskega rodu (Eugene), 8. žensko ime, ki goduje 14. marca, 9. starogrški potujoči pevec, 10. pritok Rena v Švici, 11. angleški pomorščak in admiral (sir Francis), 12. nemški skladatelj in dirigent, 13. začetnici bivšega nemškega kanclerja Adenauerja, 14. odvetnik, 15. reka v Franciji, 16. italijanska plemiška družina, 18. ameriški skladatelj (John), 19. nekdanji madžarsko angleški igralec namiznega tenisa (Victor), 22. angleški igralec (Edmund, 1787-1833), 25. ime slovenske

plesalke Mlakarjeve, 27. jezik Bantu črncev v Rodeziji, 28. čast, 30. vojaški pratež, 33. prodajno blago, 35. kartažanski vojskovodja, 36. Perzija, 38. luka na jugu Norveške, 42. krinka, 43. slaba šolska ocena, 44. biblijski očaj, 46. avstrijski pevec Jürgens, 47. poletno obuvalo, 48. pogosta papiga v križankah, 49. gozdna ptica pevka, 51. mesto v Romuniji ob reki Mures, 52. belgijski pevec (Salvatore), 54. perzijski pisatelj iz 12. stoletja (Farid ed- Din), 55. varstvo, zaščita, 57. viteška igra v Sinju, 59. pokrajina med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino, 60. slovenski stomatolog (Jože), 62. rob vinograda, 64. nenadna smrt, 65. eden od staršev, 67. začetnici nogometnega strokovnjaka Elsnerja, 69. avtomobilska oznaka Šibenika.

Dimitrij Grlj

Čemu smo se smejali

Cela vrsta je anekdot, šal in zgodb znanih Bistričanov, ki so jih pokali, da jih še danes ne moremo pozabiti. V družbi se jih rade volje spominjamo, obnavljamo in se smejimo posrečenim dovtipom, katerih avtorji so jih znali pripovedovati na poseben, rekel bi na bistriški način. Tudi vulgarne misli in besede niso izzvenele pregrešno. Originalna burkeža sta bila Slavoj Kregar in Tone Knafelc, oba vneta pevca.

Šale Slavoja Kregarja - Ježovega

“Tomo, kako srečen sem, da te vidim!!”

“Kaj bi reč?”

“Če te ne bi videl, bi bil slep!”

Slavoj kelnarici v gostilni Triglav:

“Veš, bi pa te z veseljem!

“Saj vem, da z drugim ne bi šlo!”

Skupina planincev, med njimi tudi Slavoj se vzpenja proti vrhu Snežnika. Beseda da besedo in pogovarjajo se o vsem mogočem. Tudi o mrličih, ki da jih je treba kmalu pokopati, sicer strašno smrdijo. Kmalu se oglasi Slavoj in nejevoljno pokara planinca pred seboj:

“Ti, meni se zdi, da si pravkar malo umrl!”

Nekoč, že na stara leta, ga prijatelj vidi, kako otožno sedi ob osminki belega vina. Tudi Slavoj ga opazi in ga pokliče k sebi in potarna:

“Poslušaj prijatelj, ali je tudi tebi tako žal za vsako, ki bi jo lahko, pa je nisi?”

Po krajšem premoru nadaljuje:

“Meni je strašno hudo!”

Verjetno je Slavoj “čutil”, da praznuje svoj zadnji rojstni dan. Zaprošil je svoje prijatelje - pevce moškega zbora, katerega član je bil dolga leta, da mu zapojejo. Ko jih je pogostil z jedačo in pijačo jim je dejal:

“Zdaj mi zapojte, da vas poslušam in pomagam! Na pogrebu vas itak ne bom slišal!”

Šale Toneta Knafeljca

Tone je bil pravi mojster premetavanja črk. Izvrstno je obvladal tudi govor na tak način nastalih novih besed.

Slovarček njegovih skovank je bil približno takle:

Klanškov brinc - Brinškov klanec

Slaška Rogatina - Rogaška Slatina

Fridova Smuka - Frida Smukova

Šnopan kuhec - kuhan šnops

Čočka ti pirova ali strička ti pilina -

južnjaške psovke

Me hrbteni bolica - me boli hrbtenica

Tega “jezika” se je marsikdo navadil, saj je bil sila družaben možakar in starosta bistriških pevcev. Dan pred njegovo smrtjo je sin Ivo v vsej žalosti nevede dejal: “Oče, pestimo drži!” (Držimo pesti!)

Ostale anekdote

V družbi se večkrat spomnimo še ostalih “zgodbic”.

Recimo tiste, ko je Tomo prinesel “štof” krojaču Stanotu Marinčiču, po domače Matevžemu, rekoč:

“Stano, prinesel sem vam robo, da mi naredite hlače!”

Stano odvrne, duhovito, kot vedno:

“Seveda, ja ne boš nosil šuštarju!”

Stano Matevžev se je družil s prijatelji, ki so bili v glavnem godbeniki. Skupino so imenovali “vandrovčki”. Zelo radi so ob večerih igrali podoknice ali kot so jih sami imenovali - serenade. Nadebudna harmonikarja Saša Batista - Ipavčev in Vito Dekleva - Čepinarjev sta Stanota prosila za nasvet glede igranja serenad. Zaupno, glede na izkušnje, jim je svetoval:

“Glejta, da igrata serenade pred polnočjo!

Potem so namreč kahle polne in je nevarno, da vas gospodarji zmočijo.”

Lado Žnideršič - Lojkotov, je veljal sicer za dobrega človeka, a včasih precej surovega obnašanja. Ko je nekega dne sedel zunaj pred njihovo črpalko, pride mimo znanec iz Knežaka in ga lepo vpraša: “Prosim, kje pa se ustavlja avtobus?”

Lado surovo odvrne:

“Na cesti!”

Knežanu je bilo dovolj in reče:

“Saj vem, da na tvojem k**** ne!”

To je slučajno slišala Ladotova žena za priprtimi oknom in hvaležno vzkliknila: “Prav ti bodi, srovač!”

Stane Logar - Longo je v nekdanjem hotelu Zmaga povabil Friderika Tomšiča (Fric Štinglc) na partijo šaha in ga v bistriškem žargonu nagovori:

“Daj, Fric, bova vrgla en šah!”

Fric je vzel stvar resno, zagrabil šah in ga ročno vrgel v potok Sušec.

Stanota Novaka - Gržinčiča (imenovan tudi “Violeta”) je ustavil policaj in ga opozoril:

“Tovariš, zadnja luč vam ne gori!” Stano pa odgovori:

“Ali bi res radi videli, da mi gori zadnja luč?”

Stano Novak se je nekega dne vračal s svojim motorčkom domov truden, lačen in žejen. Zopet ga ustavi policaj in ga vpraša: “A ste kaj pili?”

“Me ne bi rajši vprašali, če sem kaj jedel?”

Matija Valenčič se je nekoliko vesel vrnil domov. Pred tem se je pač ustavil v gostilni “Pri Špehu”. Žena je takoj ugotovila koliko je ura in ga je pokarala:

“Že zopet si ga spil čez mero!”

“Kdaj pa si še videla, da pri Špehu naliijejo do merce. Jaz še nikoli!”

Dimitrij Grlj

Pregovori in reki

Pregovori in reki - taki ali drugačni so bili vedno srž jezika, bogatili so ga in ga plemenitili. Vsak kraj ima svoj način govora. V mojem domačem kraju - na Bistriškem jih je jezik poln. Pomislila sem predvsem na tiste, ki jih drugje redko ali pa sploh ne slišiš, na tiste, ki uporabljajo močne, sočne izraze, včasih celo nekoliko vulgarne, vendar jih ljudski jezik brez sprenevedanja uporablja. So pa neverjetno kleni in polnopomenski. Škoda bi jih bilo pozabiti.

Paše ti kot svinji sedlo. - Svinji res ne paše sedlo.

Kaj misliš, da si dan rit češe. - Ta pogovor se uporablja pri lenem človeku, ki se mu nič ne ljubi, pri tistem, ki dela počasi, pri tistem, ki pri delu mečka, delo pa mora biti opravljeno.

Pride brez riti srat. - To je super povedano, neverjetno jedrnato, reče pa se nekomu, ki hoče opraviti neko delo brez ustreznega orodja, brez ustreznih pripomočkov in seveda ne opravi ničesar, samo čas izgublja.

Primer: k nam je prišel dimnikar in človek pričakuje, da dimnikar potrebuje za čiščenje dimnikov vsaj kakšno metlo, izvijač, ustrezen ključ ali kaj podobnega, da lahko odpre vratca dimnika in peči. Ta moj ni imel s seboj ničesar. Prišel je golorok. Malo si je stvar strokovno ogledal in ker z golimi prsti ni mogel opraviti ničesar je začel: "Gospa, bi mi prinesli, prosim, izvijač." "Zakaj pa ne," sem si mislila, še vesela, da mu lahko ustrezem. Odšla sem v klet, kjer imamo orodje, vzela izvijač in mu ga nesla. Seveda ni bil pravi. Ponovno sem v klet prebrskala vse predale, da bi le našla pravega. No, po treh poizkusih mi je uspelo. Ampak tudi pravi izvijač ni pripomogel niti toliko, da bi se odprla vratca peči. Zdaj je potreboval še pravi ključ. Spet poti v klet, brskanje po predalih, policah; moja dobra volja je z vsako potjo v klet bolj plahnela in že se je začela nabirati jeza. In ko je po nekaj poskusih

iskanja bilo jasno, da ključa, ki ga dimnikar potrebuje, v naši kleti ni in je bilo tudi meni vsega dovolj, sem mu zabrusila: "Po kaj ste pa prišli brez riti srat?"

To je bil bister dimnikar, sploh mu ni bilo treba razlagati pomena tega pogovora, niti to ga ni motilo, da smo ta pogovor uporabljali samo pri nas na Bistriškem in da ga sam še nikoli ni slišal - takoj je razumel. Sedel je na moped in se čez nekaj minut vrnil z vsem potrebnim orodjem.

No, ko je delal račun, mi tega pogovora ni bilo treba več uporabiti. Imel je vse s seboj, blokec z računi, kemični svinčnik in napisal je masten račun. Z obrestmi sem mu plačala njegove dodatne poti in tudi svoje - v klet in nazaj. Pa saj jih ni bilo malo.

Beseda prasec (ne prašič) se je pri nas na veliko uporabljala in sploh ne vedno slabšalno. S to živaljo smo se radi primerjali v najrazličnejših situacijah. Recimo:

* Pijan kot prasec.

* Bolan kot prasec.

* Zdrav kot prasec.

* Smrdi kot prasec. (No, to je eden redkih dobesednih pomenov.)

* Smrči kot prasec.

* Laže kot prasec.

* Krade kot prasec.

* Je lep kot prasec.

Vedno je bil prasec v moškem spolu. O prasici še nisem slišala. Pa saj je kar v redu, da se negativne lastnosti pripisuje moškim.

Kaj ji je za reč, drek ji je za reč.

To je sila pohvalen rek. Izreče pa ga fant o puncu, ki se mu zdi zelo v redu. Pa razumi, kdor more.

Če bolj drek mešaš, bolj smrdi.

Tega pogovora nisem velikokrat izgovorila, sem pa velikokrat po njem ravnala in obrestovalo se mi je.

Pa še eno simpatično, ki pa ni samo iz mojih krajev.

Prezebel in skoraj premrl vrabček pade v topel kravji drek.

Nauk:

Ni vedno slabo, če si v dreku.

Breda Grlj, Izola

Misli modrostnikov

Starost so že stari Grki imenovali za bolezen. V resnici pa je občni zbor vseh bolezni.

Smrt vzpodbuja naše življenje, ravno ona mu daje njegov smisel.

Če bi bilo naše življenje neskončno, bi se razblinilo v splošnem ravnodušju.

Čas ima sicer majhne stopničke, ki so vseeno dovolj visoke, da se spotakneš. Zato tudi na majhni stopnici visoko dvignem nogo.

Ljudje, bodite dobri, prijazni, ljubeči, poštenci in strpni in čim večkrat dostojni besede - človek.

Trdno se drži sanj, kajti če te umrejo, je življenje ptica z zlomljenimi krili...

Najbogatejši je človek, ki ima najcenejša zadovoljstva.

Pravo bogastvo leži znotraj nas samih. Tam ga vedno lahko najdemo.

Kdor meni, da so ga drugi zapustili, mora najprej premisliti, ali ni morda sam zapustil drugih...

Življenje je tako kot potovanje: zanimivejše je, če ne veš, kot vodi in kam te bo pripeljalo.

Zbrala in uredila: Iva

Plan izletov in srečanj Društva upokojencev Ilitska Bistrica v letu 2001

Februar

24. 2. 2000

Družabno srečanje s programom (pustna sobota)

Marec

24. 3. 2001

Enodnevni izlet v hotel "Delfin" Izola - kopanje

April

27. 4. 2001

Planinski pohod - Kozlek

Maj

19. 5. 2001

Enodnevni izlet na Kozjansko (Podsreda, Kozje, Olimje)

Junij

2. 6. 2001

Planinski pohod na Sinji vrh nad Ajdovščino

Eno uro hoje - vodič g. Hinko Poročnik

28. 6. 2001

Srečanje upokojencev Slovenije v Velenju

Julij

Piknik in srečanje z tržaškimi upokojenci na Mašunu

28. 7. 2001

Enodnevni izlet po dolini Soče (Kobarid, Vršič)

Avgust

25. 8. 2001

Planinski pohod na Goljake - Trnovski gozd, vodič g. Hinko Poročnik

September

Srečanje primorskih upokojencev

22. 9. 2001

Enodnevni izlet po Tuhinjski dolini - Kamnik, G. Grad ...

November

10. 11. 2001

Martinovanje

December

22. 12. 2001

Prednovoletno srečanje

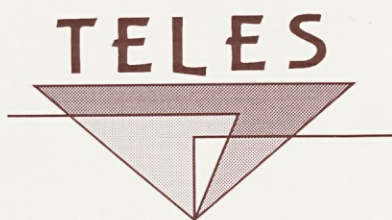
Možnost organizacije enodnevnega kopanja v hotelu Delfin v Izoli z družabnim srečanjem.

Organizirali bomo tudi družabna srečanja enkrat mesečno (prvi petek v mesecu z glazbo in večerjo) v gostišču "Danilo".

Pred napovedanim izletom - srečanjem, bomo poverjenike in člane društva obvestili o ceni in ostalih informacijah.

Prijave z vplačilom sprejemamo samo na sedežu društva ob sredah in petkih od 9. - 12. ure.

Vabljeni!

Teles d.o.o.
Gregorčičeva 2
pp 11
6250 Ilirska Bistrica

telefon:
telekomunikacije: 05 / 71 10 100
kabelska TV: 05 / 71 10 102
telefaks:
05 / 71 10 106
e-mail:
teles@siol.net

Podjetje TELES d.o.o. je bilo ustanovljeno konec leta 1991. Ukvarjamo se z izgradnjo kabelsko komunikacijskih omrežij na področju telekomunikacij in kabelske televizije. Vse od ustanovitve uspešno sodelujemo s Telekomom Slovenije d.d. kot njihovi pooblašteni izvajalci pri izgradnji telefonskih omrežij (predvsem na območju občin Ilirska Bistrica, Pivka, Postojna, Hrpelje-Kozina in Sežana).

Leta 1995 pa smo začeli z izgradnjo lastnega omrežja kabelske televizije na območju mesta Ilirska Bistrica. Na sistem je trenutno priključenih 350 gospodinjstev, obsega pa približno 75% območja mesta. V prihodnosti načrtujemo razširitev tudi na preostali del mesta ter glede na povpraševanje tudi na okoliške vasi.

Na naši kabelski televiziji je vidnih 28 televizijskih programov. Poleg petih slovenskih zemeljskih programov: SLO1, SLO2, POP TV, A KANAL, TV 3, TV KOPER in treh hrvaških: HTV1, 2 in 3, je tu še izbor devetnajstih satelitskih programov iz petih govornih področij: italijanski RAI 1, RAI 2, ITALIA 1, RETE 4 in CANALE 5, angleški CARTOON NETWORK, EUROSPORT, MTV, CNN in DISCOVERY, nemški SAT1, PRO 7, DSF, VOX, RTL, RTL2 IN ZDF, srbski PINK TV ter francoski TV 5.

V bodoče pa želimo našo ponudbo še popestriti na programskem kakor tudi na tehnološkem področju, za kar pa se moramo obrniti tudi na zunanje sodelavce oz. partnerje.

S TELEKOMOM SLOVENIJE d.d. se dogovarjamo o najemu optičnega kabla, preko katerega bi se lahko povezali z eno večjih sosednjih kabelskih televizij, s čimer bi pridobili določeno število novih programov, kakor tudi boljšo kvaliteto sprejema nekaterih, ki so že vidni v našem sistemu.

S Kulturno umetniškim društvom ZGBLJENA LEGIJA pa se dogovarjamo tudi o uvedbi skupnega internega kanala, ki bi pokrival predvsem dogajanja na Bistriškem. Žal pa je oboje dokaj zahtevno, tako tehnično, finančno kakor tudi organizacijsko, zato točnih datumov realizacije naših planov trenutno še ne moremo določiti.

Naj ob koncu še izkoristim to priložnost in vsem vam zaželim zdravja, sreče ter mnogo lepih in sončnih dni.

Andrej Bergoč

A sepia-toned photograph of a powerful waterfall cascading over large, dark rocks in a forested area. The water is turbulent and white with foam as it falls. The surrounding rocks are jagged and dark, and some sparse vegetation is visible on the right side. The overall tone is historical and dramatic.

Foto: Rihard Baša

